Žurnalisté pak nám odpověděli výčitkami, že chráníme *komunisty*. Nikoliv, my chráníme svobodu tisku. Že jde dnes o tisk komunistický, je v druhé řadě. Ale ovšem nevyjímáme ze svobody tisku ani listy komunistické, jako oni naši odpůrci, kteří jsou prý také pro svobodu tisku, ale jen některého, jim pohodlného. Pro takovou *svobodu tisku* byl však i Metternich, i nejčernější sedmašedesátníci po roce 1848. I ti byli pro „svobodu" tisku, pokud věrně sloužil vládě čili státu. To však je právě otroctví tisku, a ne svoboda.

Dále nám bylo vytýkáno, že upíráme státu právo se *brániti*. Naprosto ne, ale ovšem chceme, aby se bránil prostředky právními a ústavními, a nikoliv prostým potlačením tisku jemu nepohodlného. To není nic jiného než protivníkovi vyříznouti jazyk, což jest sice pro toho, kdo má k tomu moc, snad pohodlné, ale jistě ne důkazem ducha, vtipu nebo vynalézavosti těch, kteří toho užívají. Tak lacino také dnešní vládnoucí režim svůj boj s komunistickými ideami neprovede. To by musil proti nim postaviti něco chytřejšího než takovýto jen zákaz.

A dále: proti dvěma deníkům komunistickým stojí tu padesát novin protivníkových, úředních, poloúředních, agrárních, národně demokratických, socialistických, klerikálních. Což celá tato kohorta novin, která hájí dnešní stát, nedovede jej brániti proti dvojím novinám komunistickým? Či jsou opravdu tyto dva listy silnější než všechny ty ostatní noviny dohromady? Aspoň podle projevu těch, kteří se na nás pro náš projev vrhli, se tak zdá, neboť oni aspoň si netroufají potříti komunismus rovnými zbraněmi, tisk tiskem, nýbrž jedinou spásou proti komunistickému tisku je jim státní moc.

Dva z našich odpůrců, K. Z. Klíma a V. Dyk, nalezli pak dokonce smutnou odvahu přiznati, že v Havlíčkovi, Nerudovi aj. jsou opravdu verše, jež je nutno konfiskovati, protože prý Havlíček sám, kdyby dnes žil, leccos by ze svých veršů vyškrtl. To však je prostě již blasfémie proti našim velkým mrtvým, jíž se může dopustiti jen ten, kdo ztratil vůbec vědomí, kdo to Havlíček, Neruda i ti ostatní byli. My ovšem nejsme ani na chvíli na rozpacích, máme-li jíti s Havlíčkem a Nerudou, nebo s panem Klímou a Dykem, a jsou-li Havlíček a Neruda v tomto státě velezrádci, pak se my zde také, a s *hrdostí*, podepisujeme jako havlíčkovští a nerudovští velezrádci.

Antal Stašek—prof. František Krejči—J. S. Machar
Zdeněk Nejedlý—F. X. Šalda

Poznámky vydavatelovy

Jako v předchozím vydáváme i ve 13. svazku Kritických projevů F. X. Šaldy podstatný výbor z jeho kritických statí, a to z let 1925 až 1928, a uzavíráme jím řadu Kritických projevů, která tak obsáhla celé období jeho kritické tvorby ukládané do nejrůznějších časopisů od roku 1892 do podzimu roku 1928, kdy počal vycházet Šaldův zápisník. Z větších a závažných prací patří svým vznikem do tohoto závěrečného předzápisníkového období ještě Úvodní slovo k Juveniliím (uveřejněné původně v Rozpravách Aventina 1, 1925—26, a v Juveniliích 1 roku 1925; v Souboru díla F. X. Šaldy roku 1949 ve sv. 10, Kritické projevy 1), stať Nad Horovými Strunami ve větru (Kmen 2, 1928) a studie Dva představitelé poetismu o Nezvalovi a Seifertovi (v Nové svobodě 2, 1925) a O poetismu (v Tvorbě 2, 1927), jimiž Šalda doplnil roku 1928 knižní edici svých dvou přednášek vydaných s názvem O nejmladší poesii české (v Souboru díla F. X. Šaldy roku 1961 ve sv. 8, Studie z české literatury), a přednáška O tzv. nesmrtelnosti díla básnického vydaná rovněž roku 1928 samostatně (v Souboru díla X. F. Šaldy roku 1948 ve sv. 9, Studie o umění a básnících). Většina prací v tomto svazku uveřejněných vyšla za života Šaldova pouze *jednou*, a to především v časopisech Var, Kritika, Nová svoboda, Tvorba, Literární svět a Kmen, ojediněle i v Rozpravách Aventina, Nových Čechách, Národním a Stavovském divadle, v Rudém právu, Lidových novinách, Literárních novinách, v Die Wahrheit, v L'Europe centrale a v Signálu, a ve sbornících jako Padesát let Zdeňka Nejedlého a Liber amicorum Romain Rolland, nebo jako předmluva (k Soumagnově Příštímu mesiáši); *výjimku* tvoří jen stať o Nejedlém, která byla současně přetištěna i v Kmeni, a šest dalších statí, pojatých Šaldou samým do knihy Časové i nadčasové, v níž roku 1936 vydal výbor ze svých kritických prací z let 1911 až 1927 (závažnější změny, k nimž došlo v knižním vydání, zaznamenáváme v poznámkách k těmto statím za bibliografickým údajem).

V letech 1925 až 1928 zaměřil Šalda svůj kritický pohled především na nejmladší literaturu, představovanou v poesii po smrti Wolkerově Nezvalem, Seifertem, Horou, Bieblem, Píšou, Závadou a Halasem, v próze hlavně Vančurou. I když ne všem těmto autorům věnoval přímou pozornost při vyjití jejich knih a i když syntetický pohled na jejich dílo je až z roku 1928, je z většiny jeho statí tohoto období zřetelně vidět zájem a kladné zaujetí právě pro *jejich* tvorbu, jíž tyto stati připravují půdu, ať už byly zaměření teoretického, jako stať O tzv. nesmrtelnosti díla básnického, nebo speciálního, jako diskusní stati o Vrchlickém. Přitom oproti předešlým dvěma letům, kdy se víc klonil aspoň v politických otázkách k řešení podávanému Literární skupinou, hlavně ke Götzovu vývojovému humanismu v Hostu, nalézá nyní Šalda cestu spíše k Devětsilu, hlásícímu se k marxismu. Přitom neodtrhoval politickou složku této poesie od vlastní tvůrčí básnické činnosti, nýbrž naopak rozpoznal, jak jsou právě u nejmladších básníků tyto složky organicky prolnuty. V polemice s Götzem dovozoval aspoň, že „těm z mladých, kdož neprošli touto vývojovou fází (tj. aplikací marxismu v poetice), něco chybí v básnické i lidské výzbroji a bude chyběti již navždy" (Rudé právo 22. I. 1927).

Šaldovo hodnocení nejmladší literatury a rozpoznání Hory, Wolkera, Nezvala, Seiferta, Biebla, Halase, Závady jako jejích vůdčích představitelů v poesii, přinášejících novou lyrickou zkušenost po poesii Šrámkově a Neumannově, i jeho vysoké ocenění prózy Vančurovy a divadla Voskovcova, Werichova a Honzlova bylo nejvýznamnějším kritickým činem tohoto jeho období. První setkání s několika prvotinami těchto autorů spadá sice už do let předchozích, kdy Šalda musel platnost svého soudu probojovat proti nařčení, že „lichotí mladým" (viz předchozí svazek Kritických projevů), ale v letech 1925—1928 bylo jeho hodnocení dovršeno a zdůvodněno především dvěma syntetickými přednáškami a dvěma statěmi publikovanými roku 1928 v knížce O nejmladší poesii české (viz Studie z české literatury); Šalda tu ukázal, v čem, jak a pokud navazují mladí na své předchůdce, v čem je jejich vlastní přínos a jak je jejich dosavadní vývoj organický, byť přecházel zdánlivě skokem od poesie proletářské k poetismu. Není divu, že se situace opět opakovala, když Šalda tuto literaturu, politicky levě orientovanou, určil za předního nositele moderní české literatury — tentokrát na útoky proti jeho knížce (např. Bedřichu Fučíkovi) odpověděl Josef Hora článkem Mladí, kteří chtějí jen plesnivé stáří (Literární noviny 2, 1928, č. 36/19, str. 3, 1. XI.). Hora také ukázal, proč právě Šalda je ze starších spisovatelů mladým nejbližší: tím, že „dnešní Šalda nebojuje již jen o literární zítřek, ale pečuje i o dnešek..., je pln aktuálního zájmu, nejen o literaturu, ale i o všechen veřejný život, protože... dobře postihl po válce, jak úzce souvisí kulturní práce s prací společenskou a jak bída života kulturního a uměleckého je v souvislosti s bídou našeho života veřejného a celé té reakce, jež se u nás roztahuje a bojuje nejen proti požadavkům proletariátu, proti revolučnosti sociální, ale i proti modernímu umění, jež je nebezpečím pro staré měšťácké tradice" (-a: Devadesátníci a dnešek, Rudé právo 1. III. 1929). Hora se tu shoduje s Juliem Fučíkem, který už na začátku roku 1926 konstatoval, že „neochabující přesnost orientace F. X. Šaldy přesahuje vysoký nános roků mezi námi a lety devadesátými a vtiskuje nám jeho kritickou práci jako něco, co s naším životem má stále ještě mnoho společného" (1925, II. Nástup generací, Rudé právo 10. I. 1926), a který po necelých třech letech právě proto přivítal první číslo Šaldova zápisníku jako „štičí čin" (-jef-: Šaldův zápisník, Rudé právo 20. X. 1928).

Rok 1927 byl jubilejním rokem Šaldovým a dal vnější příležitost k hodnocení jeho dosavadního díla. Oslavných článků bylo dost, ale právě mladí — Julius Fučík věnoval Šaldovým šedesátinám 12. číslo prvního ročníku svého Kmene — dovedli v jeho díle vyzdvihnout aktuální progresivní prvky a ztotožnit se s nimi: ať to byl Teige, který v Šaldovi viděl „osu vývoje všeho českého umění" od let devadesátých (Vůdce české moderny, Kmen 1, 1926—27, str. 288—291, č. 12, prosinec 1927); nebo opět Hora, který jej pozdravil „nejen jako kritika, ale i jako velikého iniciátora, učitele, i jako básníka a spolutvůrce" (J. H.: Šedesát let F. X. Šaldy, Rudé právo 22. XII. 1927); nebo Vítězslav Nezval, vyznávající se ze své lásky k Bojům o zítřek a k jejich eseji Experimenty a ukazující, v čem právě tato kniha, „jednou provždy objevující, že není umění mimo formy", je stále aktuální (F. X. Šalda šedesátníkem, Rozpravy Aventina 3, 1927—28, str. 67, č. 6/7, 8. XII. 1927); nebo A. M. Píša, hodnotící jeho „neustálé, obrozující proměny", jeho „stále pohotovou a znovu překvapující aktuálnost tvůrčího ducha, k smrti nenávidějící mrtvou formuli", jeho „zápasivý kontakt se světem" (Dvě výročí, Rozpravy Aventina 3, 1927—28, str. 91—92, č. 8, 5. I. 1928); nebo konečně skupina Devětsilu, hlásící se pravděpodobně slovy Teigovými k jeho „věšteckému výrazu vítězné a dobyvatelské síly nové krásy a obrazu nového světa, jehož příští připravujeme" (S. M. K. Devětsil—ReD: Básníku Bojů o zítřek, ReD 1, 1927—28, str. 89—90, č. 3). V tomto hodnocení Šaldy mladými, byť je často nadnesené jednak vzhledem k příležitosti, k níž bylo vysloveno, jednak proto, že Šalda tu byl vítaným spojencem proti ostatní ať konservativní, či přímo reakční kritice, je společné konkrétní jádro a z něho lze vyvodit, že ze vzájemného vztahu F. X. Šaldy a mladých i přes jisté názorové rozdíly — obě strany je nezastíraly — vycházel zcela reálný pokrokový tlak v aktuálním usilování o nové hodnoty, a to skutečně hodnoty životné,

společensky i umělecky platné a závazné a přitom se levě orientující v celé jednotě kulturně společenské oblasti; sama exponovanost básníka na sociální levici se Šaldovi stala v této době téměř programovým kritériem.

Vedle běžné aktuální kritické činnosti jsou jakousi zvláštností, novinkou tohoto období Šaldovy tvorby — a to i tvorby kritické — ty stati, v nichž Šalda vzpomíná jednak na své dětství, jednak na své kritické mládí. Není to jistě dáno jen jeho šedesátkou, kterou v roce 1927 oslavil, a tedy více méně vnějším zájmem redaktorů, nýbrž vnitřní jeho potřebou, která se jen o málo dříve počala projevovat i v některých jeho „dřevorytech", a to právě v nejlepších z jeho původní tvorby beletristické. Že Šalda kritik cítil nutnost a vnitřní potřebu takového zamyšlení nad svým dětstvím a mládím, je zřejmé z toho, že na anketu o první knize čtené v dětství vůbec odpovídá, a to v Tvorbě, když z osobních důvodů odmítne svůj příspěvek zaslat pořadatelům ankety Lidovým novinám. Po vypsání dojmů z rodného Liberce, zasahujících ještě dále do jeho dětství, blíží se pak tomuto vzpomínání především velká stať v Literárním světě koncem roku 1927 o prvních literárních krůčcích a hlavně o neuskutečněném pokusu jeho generace vstoupit do literatury almanachem Vpád barbarů. Tento zájem o vlastní literární mládí jistě také souvisí se soustředěním pozornosti k uspořádání prvního svazku Juvenilií, které vyšly roku 1925 a jejichž předmluva rovněž v tomto smyslu „vzpomínala" na kritické začátky z let devadesátých. Ale toto Šaldovo „vzpomínání" i rozhodnutí vydat své starší práce nebylo ani únikem do minulosti, ani neplodným pietním látáním sebraných spisů uznané, ale neškodné veličiny. Právě naopak: Pro vydání těchto prací Šaldova mládí jsou příznačné zcela aktuální objektivní příčiny — ať je to už osobní potřeba vyvrátit pomluvu o „dvojí tváři", mající zcela nezakrytě znemožnit v očích literární veřejnosti tuto jedinou osobnost z generace let devadesátých, která byla s to žít i současností let dvacátých a v jejím varu se platně exponovat za levé progresivní složky současné nejmladší literatury, nebo — a to hlavně — protože v nich je stále ještě cosi živé a i v nové situaci podnětné. V mnohotvárnosti Šaldova vztahu k minulosti a přítomnosti nelze ovšem vyloučit ani subjektivní vědomí obdoby mezi vlastním vstupem do literatury v letech devadesátých a bojem mladých v letech dvacátých, ale mnohem důležitější je fakt, že Šalda v letech dvacátých znamenal sílu, které bylo v dané situaci třeba, a že i dílo jeho mladosti bylo natolik aktuální, aby mohlo podpořit snahy generace, která byla ve svém celku odmítána vládnoucí oficiální literaturou. Šalda je vlastně v této době, kdy pro mladé, hlavně ovšem pro sociální základnu jejich tvorby, má porozumění ze starších pouze Neumann a Nejedlý, nejstarším představitelem současné literární kritiky, která tuto literaturu chápe a která se za ni bije a jejíž jistá jednostrannost, daná především rozdílností světového názoru Šaldova a mladých, nenarušuje plnost kritického prožitku jejich *umění*, a to v naprostém prolnutí stránky obsahové se stránkou tvarovou.

Vedle přímé účasti na současném literárním dění bylo Šaldovou službou současnosti i jeho pojetí tzv. nesmrtelnosti básnického díla, které se už v této době formuje a je jiskřivě vyjádřeno v známém eseji z roku 1928 O tzv. nesmrtelnosti díla básnického. Jeho skepse k aureole nesmrtelnosti je u nás nová a svým vyústěním ve víru v dobrou služebnost dobrého díla současnosti je dodnes aktuální. Šalda to poprvé formuloval už roku 1926 ve stati o Vrchlickém: „Vykoná-li jen tvé dílo plně službu ve své generaci, co záleží na tom, potrvá-li ještě v generaci příští? ... Svou nesmrtelnost nese si každé dílo v sobě samém, ve své skutečné užitkové a služebné hodnotě." A o rok později v aforistické formulaci Interviewu imaginárního, kde je nesmrtelnost básnického díla analogicky srovnávána s „nesmrtelností" užitečných, pohodlných bot.

Konkrétní pojetí společenské účinnosti uměleckého díla umožnily Šaldovi jeho citlivost pro politické potřeby doby a jeho schopnost postřehnout i v politickém vývoji podstatné. Tak dovedl interpretovat politickou činnost Masarykovu jako pokračování „francouzské myšlenky revolučně měšťácké" a zároveň důrazně položit otázku, budeme-li schopni strávit i „východní poselství sociálně revoluční" a budeme-li připraveni, „až udeří veliká hodina". To bylo roku 1925. A koncem roku 1927 v rozhovoru s Vilémem Závadou dovedl odmítnout i obavu o zánik osobnosti v komunismu s tím, že v novém umění „budeme míti co činit se *zákonitostí* (podtrhl ed.) osobnosti. Osobnost pronikne i v tomto novém nadosobním pojímání, o tom není pochyby; co v něm zahyne, bude jen slabošství a polovičatost... Z tohoto zásadního hlediska je mně sympatický komunism... Za několik desetiletí uvidí teprve i dnešní odpůrci, co jest mně jasné již dnes: jak důkladně vyčistil i v tvorbě básnické půdu i vzduch; kolik smetí a jiného neřádu i tu odplavil a vymetl." Pokud jde o pojetí tvůrčí osobnosti, nešel Šalda už nikdy tak daleko ve svém názoru jako právě zde.

Projevovala-li se negativní stránka rozporu mezi Šaldovým idealistickým světovým názorem a jeho konkrétním vztahem ke skutečnosti v oblasti umělecké téměř minimálně, pronikala podstatněji v oblasti jeho úvah politických. Ale i zde vedle soudů, s nimiž dnes nesouhlasíme, najdeme pronikavé kritické postřehy, jejichž progresivní charakter v době, kdy byly vysloveny, nelze nevidět. Šaldova kritika buržoasní republiky se datuje už z dřívějška a stať *Pět let republiky* z roku 1923 tu byla prvním větším projevem tohoto druhu. V letech 1925—28 přibyly projevy další: Tak Šalda odmítl Malého úsilí o novou stranu

inteligence s programem tzv. kvalitativní demokracie podobně jako Masarykův a Peroutkův pokus o revisi liberalismu inteligence; ve všech třech případech vycházela jeho kritika z rozpoznání protikladných třídních zájmů současné společnosti a zcela nepokrytě stranila tendencím socialistickým. Nejvýznamnější Šaldovou kampaní tohoto druhu bylo však jeho vystoupení roku 1926 proti Peroutkovi a Národnímu osvobození, když napadli jeho stať v Nové svobodě *Planý poplach a zbytečné nářky*. Celé akci věnoval Šalda brožuru *Těm, kdož neumějí čísti, totiž Národnímu osvobození, F. Peroutkovi & Cie*, v níž znovu přetiskl napadený článek zbavený zkreslujících tiskových chyb a k němuž připojil vedle informativní předmluvy zásadní polemickou stať *Těm, kdož neumějí číst, Čímž nepravím, že neumějí psát*. Vedle konstatování vládního konservativně reakčního kursu, vedle výzvy, aby oposice socialistických stran byla iniciativní a „přebohata myšlenkami", vedle odmítnutí nekritického byzantinismu legionářského Národního osvobození vůči Benešovi a Peroutkova i vůči Masarykovi a vedle kritického rozpoznání rozpadu „revoluční" ideologie legionářské, podal tu Šalda kritiku politiky Edvarda Beneše, jemuž přes všechny sympatie vytkl především to, že zatím co doma vystupuje jako socialista, na mezinárodních konferencích odmítá uznat de jure Sovětský svaz a uzavírá spojeneckou smlouvu s reakčním Rumunskem. Pokud jde o rodící se fašismus, ukázal Šalda, jak jen primitivně využil těch stránek lidské povahy, které pokrokové a socialistické strany podle jeho mínění dosud zanedbávaly: „vůle, víry a enthusiasmu". Ač tu Šalda nemá pojmově jasno na příklad v otázkách diktatury buržoasie a diktatury proletariátu, ač nevidí možnosti „marxismu jako souboru metod sociálně teoretických" a ač naproti tomu některé formulace o fašismu znějí dnes, po zkušenostech z let 1938—45, příliš mírně, přece stojí zcela zřejmě na stanovisku socialismu, jemuž fašismus „může býti jen *mementem*, aby v sobě vypěstoval *silnou vůli v harmonii se silným rozumem*" (podtrhl F. X. Š.), a komunismu si výslovně „váží jako ideového programu budoucnosti".

Pokračoval-li poválečný Šalda ve svém politickém vývoji v druhé polovině dvacátých let tímto směrem, není divu, že dovedl i v pohledu na vývoj moderní české poesie odhalit její nový charakter po zakladatelském činu Neumannově (který „vnesl do sociální poesie první filosofii a její důslednost", a touto filosofií byl nakonec historický materialism) a později ve Wolkerově pojetí proletářské poesie, která podle Šaldova mínění nezanikla po Wolkerově smrti, nýbrž pokračovala dále v poetismu, byť ovšem na jiném vývojovém stupni společenském i jeho odrazu v umění. A jak hluboký mělo toto poznání vliv dokonce i na Šaldovo jednání, jak s ním bylo v dokonalé jednotě i v oblasti mimoumělecké, dokazuje známý

osud poslední Šaldovy tribuny před Zápisníkem Tvorby a celá řada podpisů na nejrůznějších protestech proti reakci; začínají významným vystoupením společně se Zdeňkem Nejedlým, Antalem Staškem, J. S. Macharem a Františkem Krejčím proti zastavení komunistického tisku hned v prvním ročníku Tvorby vedeném už samostatně Juliem Fučíkem a dovršují tak kolektivním činem jeho dosud individuální útoky proti censuře.

Stati, které se Kritickými projevy dostaly do rukou dnešního čtenáře, nejsou tedy pouhým dokumentem tvůrčí cesty velké kritické osobnosti let přece jen už dávno minulých, osobnosti, která byla této nesocialistické, individualistické minulosti v lecčems poplatná. Především jsou příkladem toho, jak citlivost pro aktuální, a přitom ne malicherné, nýbrž velké — protože vycházející z historické tendence společenského vývoje — potřeby dne, který konec konců spěje k socialistickému zítřku zcela nezávisle na vůli jednotlivce, dovede překonat každé subjektivní omezení a dovést poznání k objektivně platným poznatkům, z nichž lze vycházet za dalšími a dalšími výboji.

Soupis statí z let 1925—1928 neotištěných v tomto svazku (kromě prací otištěných v 8. svazku Souboru díla F. X. Šaldy, Studiích z české literatury, a statí z I. ročníku Šaldova zápisníku):

Z roku 1925: Mlácením prázdné slámy... (Kritika 2, č. 1, str. 47; podepsáno F. X. Š.); Mravy české divadelní kritiky II (Kritika 2, č. 2 z 10. I., str. 83); Kodíčkův soud o Husitech (Kritika 2, č. 3 z 25. II., str. 124—126); Masarykův poměr ke krásné literatuře (Nová svoboda 2, č. 9 z 5. III., str. 140—142); Krize v Kritice (Nová svoboda 2, č. 14 z 9. IV., str. 236; podepsáno F. X. Š.); K debatám o státní cenu dramatickou (Tvorba 1, 1925—26, č. 4 z 1. XII., str. 71; podepsáno fxš).

Z roku 1926: Ohražení! (Tvorba 1, 1925—26, č. 6—7 z 15. I., str. 113); Planý poplach a zbytečné nářky (Nová svoboda 3, č. 38 z 23. IX., str. 493—496); brožura Těm, kdož neumějí čísti, totiž Národnímu osvobození, F. Peroutkovi & Cie. (Praha, R. Rejman 1926; 36 stran).

Z roku 1927: F. Götz, kritik, přítel a socialista (Rudé právo, č. 18 z 22. I., str. 5—6); Píseň skoro beze slov (Tvorba 2, 1927—28, č. 2 z února, str. 68—69; podepsáno fxš); Zlý pes a dobrý pes (Tvorba 2, 1927—28, č. 2 z února, str. 71); Družstevní práce, p. Poláček a já (Literární noviny 1, č. 15 z 24. XI., str. 5).

Z roku 1928: Rutte kontra Píša čili literatura v soudní síni (Literární noviny 2, č. 24 z 29. III., str. 2).

Jazyková příprava textu se neliší od předchozího svazku. Kromě obvyklých úprav provedl vydavatel tyto změny:

39 *dílo* lyrika m. *díla* lyrika;
65 *Sebevražda* m. *O sebevraždě*;
88 *proměněna* m. *proměna*;
119 *přeložit* m. *předložit*;
179 *epičnosti* a *mylhičnosti* m. *epičnosti* a *mylhičnosti*;
184 *slabounkého* m. *slabounského*;
193 *vrátil* lidem m. *vrátil* lidem;
233 *uspořádán* m. *uspřádán* (ČN);
252 *nervoobrazivého* m. *nervoobrozivého*;
271 bylo *by* mně třeba m. bylo mně třeba.

EMANUEL MACEK

1925

Str. 13 — Henry Soumagne. Předmluva ke knize Henry Soumagne Příští mesiáš. Dramatický pamflet o pěti obrazech. Z fr. přel. V. Říha [= V. Tille]. Světová edice, sv. 1. Pardubice, L. Radoměřský 1925, str. I—IV. — *Přešla po prknech Národního divadla* — premiéra byla 5. I. 1925 v režii Karla Dostala, k reprise už nedošlo; soupis referátů, jimiž byla přijata divadelní kritikou, a obsáhlé úryvky z nich jsou připojeny v doslovu (str. 61—69) téhož knižního vydání, k němuž Šalda napsal tuto předmluvu. Str. 14: *byl to tušim Höffding* — v oddíle Náboženská zkušenost a tradice v III. kapitole svého díla Náboženská filosofie (Religionsfilosofi, 1901) dokazuje závislost jak jednotlivých náboženských osobností, tak náboženských kategorií na tradici. Str. 16: *v Právu lidu* — na zákaz své hry v Československu reagoval Soumagne „Monologem před jedním z mých protivníků", otištěným v Právu lidu 20. I. (č. 17, str. 1—3) a v knižním vydání hry (str. 70—76); předcházela mu Vachkova anketa Na obranu umělecké svobody! (tamtéž 11. I., č. 10, str. 2—3; 13. I., č. 11, str. 2—3; 15. I., č. 13, str. 2—3; 16. I., č. 14, str. 2; 18. I., č. 16, str. 4), v níž odpověděli na otázky, „co soudíte o případu Příštího mesiáše" a „co soudíte o censuře umění vůbec" vedle Šaldy ještě František Götz, Václav Tille, K. H. Hilar, Karel Čapek, Otokar Fischer, Fráňa Šrámek, František Langer aj.; ve svém Varu (roč. 3, 1924—25, str. 416, č. 13, 1. II.) glosou Censura zasáhl do diskuse i Zdeněk Nejedlý; Šalda odpověděl tímto příspěvkem:

Divadelní censuru *pokládám v našich poměrech za zbytečnost a cosi horšího ještě: za hloupost. Hloupostí jest mně totiž každá provokace, ať provokuje jednotlivec nebo stát. A takovou provokativnou hloupostí jest mně v našich poměrech divadelní censura. Stát plete se tu prostě do něčeho nesmyslně a bezúčelně a kromě toho i neobratně a beztaktně; a není tedy v tomto případě pouze odporný, jest i směšný.*

Jaký účel má divadelní censura? Zabrániti, aby z jeviště nepůsobilo nic, co by ohrožovalo mravnost, *tuto podstatnou složku společnosti.*

Nuže, tuto funkci zastane co nejlépe v našich poměrech obecenstvo samo. *Naše obecenstvo je totiž z nejvyspělejších, které znám, možná, že vyspělejší než obecenstvo francouzské i anglické. Proč? Protože máme u nás všeobecného vzdělání více než kde jinde.*

Naše obecenstvo má v mravních věcech tykadla velmi jemná a dovede rozlišiti velmi dobře opravdový boj o vyšší mravnost od sprostoty, byť se maskovala nějakou teorií filosofickou nebo literární. Naše obecenstvo může snad selhati v soudě uměleckém, ale sotva selže v soudě mravním.

Přesvědčil jsem se o tom na vlastní kůži při premiéře svého Dítěte, hry, jež se zdá některým mravně smělou. Pochopilo mravně básnické jádro hry mnohem lépe než kritika a odpovědělo na ně poctivou a upřímnou resonancí. Proč? Protože nemělo předsudků literárních a nechalo *mé básnické dílo přistoupiti zcela těsně ke své bytosti.*

Opakuji: naše obecenstvo jest mravně i rozumově velmi vyspělé a nepotřebuje nijaké chůvy v podobě preventivní censury. *Myslím, že ono jediné může vykonávati censuru skutečně významnou a skutečného dosahu. Odmítne-li* spontánně *nějakou hru jako surovost anebo zvrhlost, leze to jinak autorovi za nehty než zákaz pana policejního censora... Jen tahle censura má účinnost a smysl.*

O připuštění nebo nepřipuštění nějakého kusu na jeviště měly by rozhodovat jedině důvody literární, básnické a umělecké.

Nebojte se, buďte úplně klidni: Co jest básnicky a umělecky hodnotné, nemůže býti nemravné, surové, zvrhlé. *Ty dvojí pojmy se přímo vylučují.* Každý průbojce básnický a umělecký nese si v hrudi i své mravní posvěcení; bez něho neměla by jeho činnost raison d'être.

Praha 12. I. 1925.

Str. 16: *konfiskuje Lemonniera* — censura zabavila jeho román Adam a Eva, jehož překlad vyšel jako 4. svazek Lemonnierových spisů v Aventinu roku 1925; *Tolstého Kreutzerova sonáta byla konfiskována* — jde o Hajnův překlad pro 1. svazek Sokolovy Vzdělávací bibliotéky (1890).

Str. 18 — Orientace staré i nové. Kritika 2, str. 5—9 (č. 1) a str. 51—54 (č. 2, 10. I.). Začátek studie v 1. čísle Kritiky, které je nedatováno,

vyšel už v prosinci roku 1924, jak dokazuje úryvek přeložený A. St Mágrem s názvem Alte und neue Orientierungen v Prager Presse 16. XII. 1924. — *Novinářskou přestřelku mezi Götzem a Kodíčkem* — srov. František Götz: Odklon od německé kultury (Národní osvobození 31. VII., č. 179, str. 1); na Götzův článek reagoval Josef Kodíček statí O německé kultuře (Tribuna 1. VIII. 1924, č. 180, str. 1; podepsáno jk-) a Götz mu odpověděl znovu statí Odklon od německé kultury (Národní osvobození 6. VIII. 1924, č. 185, str. 1—2); Kodíček pokračoval v polemice statí Ještě o německé kultuře (Tribuna 7. VIII. 1924, č. 185, str. 1, a 8. VIII., č. 186, str. 1) a Götz mu odpověděl třetí statí Odklon od německé kultury (Národní osvobození 12. VIII. 1924, č. 191, str. 1—2); *Götz sestavil dlouhou řadu jmen moderních básníků francouzských* — srov. předchozí poznámku; ve své první replice nenalézá Götz v Německu „ekvivalentní hodnoty k básnickému dílu Valéryho, Romainsa, Salmona, Spira, Durtaina, Duhamela, Vildraca, Arcose, Jouva, Beauduina, Reverdyho, Cendrarse, Jacoba, Cocteaua, Jalouxa, Montforta, Bachelina, Farrèra, Segalena, Psichariho, Dorgelèsa, Mauriaca, Giraudouxa, Luciena Fabra, Montherlanta, Moranda, Soupaulta atd."; proti této řadě jmen uvádí Kodíček ve stati Ještě o německé kultuře (Tribuna 7. VIII. 1924, č. 185, str. 1) jména Stefana Georga, Alexandra Schrödera, Borchardta, Werfla, Ringelnatze, Elsu Lasker-Schülerovou, Latzka, Momberta, Zecha, Rilka, Leonharda Franka, Hermanna Ungara, Franze Kafku; Döblina, Karla Krause, Bubera, Moritze Heimanna, Kerra, Gustava Landauera, Manny a Wassermanna, G. Hauptmanna, Sternheima, Hasenclevera, Kornfelda, Sorga, Goeringa, Brechta, Unruha, Brusta a Georga Kaisera. Str. 19: *zásluha jeho náleží Josefu Nadlerovi* — na myšlence odlišnosti tzv. nových kmenů na východě od tzv. starých kmenů na západě Německa založil Nadler své hlavní dílo, čtyřsvazkové Dějiny literatury německých kmenů a krajů (Literaturgeschichte der deutschen Stämme und Landschaften, 1912—1928); *ukuli Schererové* — Wilhelm Scherer a jeho žáci byli ve vilémovském Německu představiteli oficiální německé literární vědy založené na filologii a přeceňující studium literárních vlivů chápaných mechanicky a nacionalisticky ve prospěch literatury německé; *Fustel de Coulanges dokázal* — srov. jeho Histoire des institutions politiques de l'ancienne France 2, L'invasion germanique et la fin de l'empire (Dějiny politických zřízení staré Francie 2, Germánská invase a konec císařství, 1891), hlavně posledních pět kapitol, pojednávajících o vztahu Germánů k původnímu galskému obyvatelstvu a dokazujících, že původní galské obyvatelstvo neupadlo do otroctví, že nebylo zbaveno vlastnictví půdy a že s Galy nebylo jednáno jako s nižší rasou. Str. 22: *Pan Peroutka napsal nedávno v Přítomnosti* — srov. F. Peroutka: Boj o orientaci III (Přítomnost 1, 1924, str. 705—707, č. 45, 20. XI.); *Troeltsch napsal* — citováno zkráceně ze závěru stati Moje knihy v publikaci Die Philosophie der Gegenwart in Selbstdarstellungen (Filosofie přítomnosti ve výkladu svých autorů, sv. 2, 1922, str. 73); vyšlo též jako úvod ve 4. sv. Sebraných spisů E. Troeltsche Aufsätze zur Geistesgeschichte und Religionssoziologie (Pojednání k dějinám ducha a k náboženské sociologii, 1925, str. 17—18). Str. 23: *Caveant consules!* — část latinského rčení „Caveant consules, ne quid detrimenti res publica capiat" (ať bdí konsulové nad tím, aby stát neutrpěl škodu); *Před nedávnem doporučoval* — srov. jeho článek Boj o orientaci I (Přítomnost 1, str. 662—663, č. 42, 30. X.), II (tamtéž, str. 693—695, č. 44, 13. XI.) a III (tamtéž, str. 705—707, č. 45, 20. XI.).

Str. 25: *ceterum autem* — ostatně však (z Catonova rčení „ceterum autem censeo Carthaginem esse delendam" — ostatně však soudím, že Kartágo musí být zničeno). Str. 26: *Ut desint vires...* — zkráceno z Ovidiova verše v Listech z Pontu „ut desint vires, tamen est laudanda voluntas" (chybějí-li síly, je chvályhodná aspoň vůle); *Jeden přítel* — pravděpodobně profesor anglistiky na brněnské universitě František Chudoba, který vyučoval v letech 1920—1922 na londýnské universitě české řeči a literatuře. Str. 28: *jak říká Goethe* — „blázen na vlastní pěst..." (závěr Goethovy básně Den Originalen ve sbírce Epigrammatisch).

Str. 29 — *Inteligence a demokracie.* Var 3, 1924—25, str. 362—368 (č. 12, 1. I.). — Rozpory mezi Šaldou a R. I. Malým (srov. nepodepsanou poznámku Redakční v Kritice 2, str. 123, č. 3, 25. II.) vedly nakonec k Šaldovu odchodu (společně s Josefem Bartošem, Otokarem Fischerem a Františkem Götzem) z Kritiky (viz Šaldovu glosu Krise v Kritice v Nové svobodě 2, str. 236, č. 14, 9. IV.); po roce vyjádřil Šalda v Tvorbě znovu svůj zásadní nesouhlas s tzv. kvalitativní demokracií v pojetí Malého (viz zde Šaldovu stať Demokracie kvalitativní na str. 143 až 149). — *Článek R. I. Malého „O novou stranu"* — srov. Kritika 2, str. 9—19 (č. 1, prosinec 1924).

Str. 36 — *Arnošt Procházka.* Var 3, 1924—25, str. 427—436 (č. 14, 15. II.). — *Zemřelý před několika týdny* — Arnošt Procházka zemřel 16. ledna 1925 v Praze; *tzv. aféra pseudonymová* — proti Šaldovým pseudonymům z let devadesátých (především J. Ptáčník a P. Kunz) vystoupili poprvé Arnošt Procházka a Jiří Karásek ze Lvovic v Moderní revui roku 1900 (Šaldovy obrany z Lumíru téhož roku viz v Kritických projevech 4, kde jsou v Poznámkách vydavatelových zachyceny i stati jeho protivníků); roku 1910 v Moderní revui polemiku obnovili v souvislosti s Karáskovou obranou proti nařčení z pisatelství anonymních dopisů

Šaldovi, Kvapilovi, Sovovi aj.; konečně po třetí rozvířil „pseudonymovou aféru" znovu Arnošt Procházka v Moderní revui 1922 a k němu se roku 1924 přidali Josef Kodíček, Ferdinand Peroutka, Miroslav Rutte, Miloslav Hýsek aj.; Šalda se hájil jednak sám (viz Bibliografii díla F. X. Šaldy, kde jsou v poznámkách uvedeny i stati jeho protivníků), jednak na jeho obranu vystoupil Otokar Fischer články v Národním osvobození (Noviny a spisovatel, 27. III. 1924; Konce literární aféry, 30. III. 1924 a 1. IV. 1924; F. X. Šalda ..., 3. IV. 1924; Vedlejší možnosti, 5. IV. 1924; Můj doslov, 12. IV. 1924), studií Pseudonymy let devadesátých v Kritice (roč. 1, 1924, str. 140—170, č. 4—5, 5. V., s dalšími glosami na str. 276 a 316) a článkem Tragikomedie v Českém slově 25. V. 1924, v nichž dokázal, že se Šaldovy pseudonymy nevymykaly z běžného tehdejšího usu, že byly většině literátů — především těm, o nichž se kriticky vyslovovaly — známy a tzv. „dvojí protichůdný soud o téže věci" nebyl ani protichůdný, ani se netýkal téže věci, protože byl dán jednak Šaldovým vývojem, jednak tím, že se Šalda pokaždé vyslovoval o jiné stránce nebo části díla, byť téhož autora. Str. 38: *kterému nejenže se vysmála kritika* — z mladých napsal odmítavý referát o Prostibolu duše F. V. Krejčí (Z nové české poesie, Rozhledy 4, 1894 až 1895, str. 676—678, č. 11, 25. VIII.); ze starší generace E. Krásnohorská (České písemnictví, Osvěta 25, 1895, I. díl, str. 181, č. 2). Str. 39: *praví o něm vynikající literárněhistorický badatel* — míněn Gustave Michaut; srov. jeho dílo Sainte-Beuve avant les Lundis, Essai sur la formation de son esprit et de sa méthode critique (Sainte-Beuve před Pondělky, Esej o utváření jeho ducha a jeho kritické metody, 1903), hlavně III. část 7. kapitoly na str. 211 a 217; *jeho tři knihy veršové* — La vie, les poésies et les pensées de Joseph Delorme (Život, básně a myšlenky Josefa Delorma, 1829), Les consolations (Útěchy, 1830) a Le livre d'amour (Kniha lásky, 1843). Str. 40: *i od něho máme verše i torso románu psychologického* — Taine vydal autobiografický román Vie et opinions de Thomas Graindorge (Život a názory Thomase Graindorge, 1867); jeho příležitostné humoristické verše jsou zachovány ze školního roku 1846—47 (srov. H. Taine, sa vie et sa correspondence I, 1902, str. 15). Str. 41: *Soumrak* — vyšlo jako 75. sv. Knihovny Moderní revue (1924). Str. 44: *takový Kodíček* — např. v nepodepsané glose „Arnoštem Procházkou..." (Tribuna 17. I., č. 15, str. 3), kde se vynáší Procházkův „čistý a poctivý charakter, jímž se odlišoval ke svému prospěchu od mnohých svých životních odpůrců", a potom výslovně ve svém nekrologu Za Arnoštem Procházkou (tamtéž, 23. I., č. 20, str. 3.). Str. 45: *L'action française* — francouzský deník (1908—1944), hlásající teorii „integrálního nacionalismu", katolicismu a monarchismu; mezi jeho hlavní spolupracovníky patřili Charles Maurras a Léon Daudet. Str. 46: *Přeložil něco z Barrèse* — např. Zahradu Bereničinu (1896), Nepřítele zákonů (1905, pod pseudonymem F. Studnička), z F. Nietzscheho knihy Antikrist, Pokus o kritiku křesťanství (1905, pod pseudonymem Leopold Pudlač), Ecce homo, Jak se staneme, čím jsme (1910), Soumrak model čili Jak se filosofuje kladivem (1913) a z L. Dumura Nach Paris! (1921) a Řezník verdunský (1924, společně s Jiřím Živným).

Str. 47 — Spory o Anatola France. Nová svoboda 2, str. 209—212 (č. 13, 2. IV.). — *Zemřel loni* — A. France zemřel 13. X. 1924; *i u nás ohlašuje se již takový soubor* — Spisy A. France vydával F. Borový v Pantheonu od r. 1925 do r. 1935 (vyšlo celkem 27 svazků). Str. 48: *přihlásil se* — srov. René Johannet: Itinéraires d' intellectuels (Cesty intelektuálů, 1921). Str. 49: *takového Hulota, Bouvarda, Tartarina, Miláčka* — románoví hrdinové H. de Balzaca, G. Flauberta, A. Daudeta a G. de Maupassanta; *Červený a černý..., Sentimentální výchova* — romány Stendhalův a Flaubertův; *„veliké první úlohy života..."* — citát z monografie René Johanneta Anatole France, est-il un grand écrivain? (Je A. France velkým spisovatelem?, 1925, str. 23). Str. 53: *Petra Nozièra* — autobiografický hrdina stejnojmenné práce Franceovy. Str. 54: *některými literáty z kruhu Přítomnosti* — srov. Josef Kodíček: Generace skoro nalezená (Přítomnost 1, 1924, str. 363—365, č. 23, 19. VI.); Josef Čapek: Skepsi ve psí a o kursu nadosobních hodnot (tamtéž, str. 371—372, č. 24, 26. VI.); Karel Čapek: Ignoramus a ignorabimus (tamtéž, str. 641—642, č. 41, 23. X.); tyto úvahy vznikly na podkladě Götzových výtek neschopnosti sociální víry tzv. pragmatické generaci (viz jeho článek Spor generací v Hostu 3, 1923—24, str. 152 až 156, č. 7—8, duben—květen 1924).

Str. 56 — Na okraj Fischerových Otroků. Var 3, 1924—25, str. 553 až 557 (č. 18, 30. IV.). — *Nemohl jsem se zúčastniti ani premiéry* — Otroky uvedlo Národní divadlo v režii Vojty Nováka 13. III. 1925; *Grillparzer* — o zpracování spartakovské látky se pokusil v mládí, jak vyplývá z jeho poznámky z let 1812—13 (srov. Grillparzers Sämtliche Werke, Klaarovo vydání, sv. 15—16, str. 178).

Str. 62 — Na okraj Světové revoluce. Tvorba 1, 1925—26, str. 1—8 (č. 1, 15. X.); str. 28—35 (č. 2, 1. XI.); str. 48—53 (č. 3, 15. XI.). S touto Šaldovou studií polemisoval V. K. Škrach v přednášce Filosofické jednoty a Šalda mu odpověděl tímto *Ohražením!* v Tvorbě 1, 1925—26, str. 113 (č. 6—7, 15. I.): *„V Národním osvobození ze dne 14. I. dočítám se, že ve schůzi Filosofické jednoty vyvrátil prý (jak se aspoň domnívá pisatel*

té zprávy) p. V. K. Škrach mé kritické námitky proti Masarykově Světové revoluci v tomto listě uveřejněné. Konstatuji, že jsem nebyl pozván k této přednášce pě Škrachově, ačkoliv se v novinách psalo, že k diskusi byly pozvány všechny směry, i odpůrci. Na výtky pě Škrachovy odpovím buď ústně, určí-li čas a místo, nebo tiskem, jakmile mně pošle jejich autentický text." K další diskusi však nedošlo. Motivem vystoupení V. K. Škracha, blízkého spolupracovníka Masarykova, byl zřejmě zásadní rozpor mezi autorem knihy, orientovaným na tzv. západní demokracii, a jejím kritikem, tušícím, že sociální dění na Východě předznamenává novou budoucnost světa; v tomto bodě byla především váha Šaldovy kritiky aktuální a ťala do živého, zvláště když se i tam, kde přiznávala klady kritisovanému dílu, zdaleka odlišovala od nekritického oficiálního přitakávání a chvalořečení. — *Jak praví ruský básník* — narážka na ruské přísloví „Prožít život není projít pole". Str. 65: *ve svém prvním spise Sebevražda* — srov. T. G. Masaryk: Der Selbstmord als soziale Massenerscheinung der modernen Zivilisation (Vídeň 1881); česky Sebevražda hromadným jevem společenským moderní osvěty (1904). Str. 66: *jak to vidím* — citováno podle názvu autobiografického díla vídeňského spisovatele Petra Altenberga Wie ich es sehe (Vídeň 1896); *Darwin* — srov. Vlastní životopis Darwinův (Světová knihovna, sv. 1111—12; 1914; str. 135—137). Str. 69: *pokus Tilšerův* — srov. stať Františka Tilšera Kdo hlásá pravdu: Kant, či Lamarck a Monge? (Věstník Královské české společnosti nauk, třída matematicko-přírodovědná, roč. 22, 1901, 25. XI.); Šalda se tu však mýlí, neboť Masaryk pokládal Tilšerův soud o Kantovi za „vlasteneckou exhortu" a výslovně s ním nesouhlasil v polemice s Františkem Marešem (srov. T. G. Masaryk: Ke sporu o Kanta, Naše doba 10, 1902—03, str. 108—111, č. 2, 20. XI.); *nekrolog Tolstého* — viz zde Postskriptum na konci této kapitoly (str. 75). Str. 70: *do jeho troji Kritiky* — srov. I. Kant: Kritik der reinen Vernunft (Kritika čistého rozumu, 1781, obsahuje systém Kantovy noetiky), Kritik der praktischen Vernunft (Kritika praktického rozumu, 1788, se systémem jeho etiky) a Kritik der Urteilskraft (Kritika soudnosti, 1790, se systémem jeho estetiky). Str. 76: *Sillon* — francouzská revue (1902—1910), od r. 1902 byla orgánem hnutí křesťanského socialismu, které později narazilo na prudký odpor vysokého katolického kléru. Str. 79: *na příklad Bab* — srov. J. Bab: Fortinbras oder der Kampf des 19. Jahrhunderts mit dem Geiste der Romantik (Fortinbras čili Boj 19. století s duchem romantiky, 1913); Šalda psal o této knize v článku Účty z minulosti v Národních listech roku 1914 (viz Kritické projevy 10, str. 491—499). Str. 80: *psal i přednášel jsem o něm* — srov. stať Novoklasicism z Národních listů 1912 (knižně v Kritických projevech 9, str. 15—28); o Barrèsovi psal Šalda ve Volných směrech

r. 1904 v článku Maurice Barrès jako essayista (knižně v Kritických projevech 5, str. 133—142) a v Českém slově roku 1923 v nekrologu Za Mauricem Barrèsem (knižně v Kritických projevech 12, str. 181 až 188); Moréasovi napsal Šalda nekrolog do Noviny r. 1910 (Jean Moréas, knižně v Kritických projevech 8, str. 76), tamtéž posoudil i jeho Variace na život a knihy (Moréasovy Variations sur la vie et les livres, knižně rovněž v Kritických projevech 8, str. 95) a v roce 1918 přeložil studii Jean Moréas, básník tragický, od René Gillouina (Kmen 1, 1917—18, č. 27, 16. VIII. 1918, str. 5—7). Str. 81: *Seillièrovu soustavnou kritiku romantismu* — srov. jeho knihy Études sur Nietzsche (1905), Le mal romantique (Romantická choroba, 1908), Les mystiques du néo-romantisme (1913) a další monografie o Flaubertovi, Barbeyi d'Aurevilly, Fénelonovi, Sandové, Rousseauovi, Dumasovi ml. aj. Str. 82: „*La guerre...*" — válka vede k lásce mezi lidmi. Str. 86: *Umění a náboženství* — vyšlo samostatně roku 1914 jako 3. svazek Knihovny Snahy (v Souboru díla F. X. Šaldy ve Studiích o umění a básnících, str. 9—37).

Str. 89: *Pierre Borel napsal toto strašlivé drama* — v knize Le roman de Courbet, jejíž 2. francouzské vydání z roku 1922 je v Šaldově knihovně. Str. 92: *Eucken* — otázku, lze-li zabránit postupnému ústupu křesťanství, kladl si Eucken v knize Grundlinien einer neuen Lebensanschauung (Základní směrnice nového životního názoru, 1907), kde se ji snažil řešit ve smyslu svého náboženského idealismu.

Str. 99 — Poesie, náboženství a politika. Tvorba 1, 1925—26, str. 65 až 67 (č. 4, 1. XII.). — Na Hilbertův Druhý břeh naráží Šalda také ve svém Interviewu imaginárním (viz zde na str. 268). — *Ministr vyučování* — slovenský sociální demokrat dr. Ivan Markovič; proti jeho rozhodnutí o udělení ceny Otokaru Fischerovi a o odmítnutí Hilbertova Druhého břehu napsal glosu Státní ceny Hanuš Jelínek v Lumíru 52, 1925—26, str. 437—438 (č. 8, 3. XII. 1925) a J. O. Novotný Poznámky ke státním cenám za rok 1925 v Cestě 8, 1925—26, str. 82—84 (č. 5); proti výroku poroty je zvláště zaměřen článek Novotného; *V Tribuně z 13. listopadu* — srov. Josef Kodíček: Umění a politika (Tribuna 13. XI., č. 264, str. 1). Str. 103: *Psal jsem o ní* — viz zde na str. 55—61.

Str. 104 — Malíř básník. (Psáno pro Rozpravy Aventina.) Rozpravy Aventina 1, 1925—26, str. 39 (č. 4, prosinec).

Str. 107 — Kritické příspěvky k poznání K. M. Čapka. Kritika 2, str. 41—45 (č. 1 — prosinec 1924); str. 83—86 (č. 2 — 10. I. 1925); str. 123—124 (č. 3 — 25. II.). — *V 6.—7. čísle I. ročníku Kritiky* — viz stať Poslední K. M. Čapek-Chod (Tři knihy: I. Romaneto, Tři chod-

ské grotesky a Pohádka, 1922; II. Větrník, 1923; III. Vilém Rozkoč. Tři díly, 1923); knižně v Kritických projevech 12, str. 263—269; *v Cestě č. 4—5* — svůj polemický článek Věda, erotika a metafora v románě (Cesta 7, 1924—25, str. 66—68, č. 4, 26. IX.; str. 81—82, č. 5, 3. X.) zaměřil Čapek-Chod tak, jako by mu Šalda ve studii Poslední K. M. Čapek-Chod v prvním ročníku Kritiky roku 1924 (knižně v Kritických projevech 12, str. 263—269) vytýkal příliš mnoho odborných znalostí; Šaldovu výtku některým jeho metaforám obrací Čapek-Chod proti Šaldově básni Princezna z čtvrti tovární (Kritika 1, 1924, str. 217—218, č. 6—7, 10. VI.) a v závěru ironisuje a obrací proti Šaldovi jeho výtku Mahenovi v glose O díle Růženy Svobodové (tamtéž, str. 265—267; knižně v Kritických projevech 12, str. 304—306), že totiž Mahen ve své brožuře Růžena Němcová a Božena Svobodová (1921) kritisuje jednotlivé věty, násilně vytržené z kontextu děl Svobodové. Str. 108: *J. Vrba* — Vrba spatřoval slabinu románu Čapka-Choda v manželství Rozkočově s Evičkou ve svém referátu o Vilému Rozkočovi (Pramen 4, 1923—24, str. 182—183, č. 4, 7. I. 1924); jinak je referát zaostřen právě proti Šaldovi; *ani Charcota ani Babińského, ani Freuda ani Kretschmera* — J. M. Charcot, spolutvůrce moderního pojetí nervové patologie; Joseph Babiński, autor četných prací o hysterii a nervových chorobách; Sigmund Freud, tvůrce psychoanalysy, v níž přecenil vliv sexu na činnost člověka; Ernst Kretschmer, psychiatr a neurolog, původce teorií o vztahu tělesné konstituce k duševnímu založení. Str. 109: *na tuto větu z č. 11* — povídka Čapka-Choda Zavazelův zločin vycházela na pokračování v Cestě 7, 1924—25, č. 1—15. Str. 110: *neznalecké surovosti tzv. české kritiky* — kromě Čapka-Choda interpretoval Alše jako „duševního zaostalce" např. Jiří Karásek ze Lvovic ve svém referátu v Literárních listech 1, 1923—24, str. 37—38 (č. 3, červenec 1923); *V letošní Cestě č. 5, str. 82* — viz pozn. ke str. 107; *v témže výtečném listě r. 1921* — srov. stať K. M. Čapka-Choda F. X. Šalda, panegyrik a pamfletik v Cestě 3, str. 763—764 (č. 49), kde Čapek-Chod mj. ocitoval dopis R. Svobodové z 28. XI. 1916 s poděkováním za věnování 2. a 3. dílu Turbiny. Str. 111: *v Národních listech 17. prosince večer* — srov. K. M. Čapek-Chod: Schaffe, Künstler, rede nicht! (Národní listy 17. XII. 1924, č. 346, večerní vyd., str. 1); *jak jsem je podal v Kritice* — viz zde pozn. ke str. 107 a Šaldovu stať na str. 107—111; *před půldruhým rokem v Tribuně* — srov. Šaldovu stať Pro domo v Tribuně 25. III. 1923 (č. 70, str. 3—4); knižně v Kritických projevech 12, str. 154—160; *Schaffe, Künstler, rede nicht* — správně Bilde..., Umělče, tvoř a nemluv! (z Goethova motta z oddílu Kunst ve sbírce Epigrammatisch). Str. 112: *č. 1, str. 43 nahoře* — zde na str. 108, 3. odstavec; *byli právi Dítěti* — srov. Z. Nejedlý: F. X. Šaldovo Dítě (Var 2, 1922—23, str. 249—254, č. 8, 15. IV. 1923; knižně Z české kultury, 1951, str. 178—187); J. Vodák: Poznámky k Šaldovu Dítěti (Národní kultura 2, 1923, str. 121—127, č. 4); F. Götz: Dva typy nové komedie (Host 2, 1922—23, str. 249—252, č. 8, květen 1923); J. Durych: Šaldovo Dítě (Lidové listy 20. III. 1923, č. 65, str. 2—3). Str. 113: *Bránil jsem se* — v nepodepsaném článku Otevřené upozornění Skupině kulturních pracovníků (Přítomnost 1, 1924, str. 46—47, č. 3, 31. I.) napadl Peroutka Šaldu a jeho spolupracovníky z Kritiky, že nevystoupili proti nemravným insertům Pražského ilustrovaného zpravodaje; Šalda se hájil statí Zásadní i osobní v Českém slově 6. II. 1924 (č. 31, str. 2—3) a po Peroutkově replice (-fp-: Vášnivému čtenáři Rozmarných povídek, Přítomnost 1, 1924, str. 78—80, č. 5, 14. II.) polemickým fejetonem Rozmarná povídka o intelektuálech, moralistech, pokrytcích a jiných sodomnících... opět v Českém slově (17. II. 1924, č. 41, str. 2—3). Str. 114: *Tenkrát střel jsem se* — srov. Šaldův článek Odvaha k pomluvě ve Volných směrech 6, 1901—02, str. 266—269, (č. 11—12, srpen 1902); knižně v Kritických projevech 5, str. 95—100; *v národně demokratické plachtě* — srov. K. M. Čapek-Chod: Ještě jednou ‚Künstler, schaffe, rede nicht!' (Národní listy 20. I., č. 20, večerní vyd., str. 1); *V Národních listech 17. prosince* — srov. zde vysv. k str. 111. Str. 115: „*Má láska...*" — přesně: „Má píseň..." (srov. Soubor díla F. X. Šaldy, Dramata, str. 117).

Str. 116 — *Mravy české divadelní kritiky.* Kritika 2, str. 45—47 (č. 1 — prosinec 1924). Podepsáno F. X. Š. — Na tuto stať odpověděl J. Kodíček glosou Poslední číslo Kritiky... (Tribuna 17. XII. 1924, č. 294, str. 1—2; podepsáno -jk-) a Šalda pokračoval v polemice statí Mravy české divadelní kritiky II (Kritika 2, str. 83, č. 2, 10. I.), kde na citátech dokazuje rozdílnost Kodíčkova soudu; na další obranu Kodíčkovu v glose Pan F. X. Šalda (Tribuna 1. II., č. 28, str. 4; podepsáno jk.) odpověděl Šalda statí Kodíčkův soud o Husitech (Kritika 2, str. 124—126, č. 3, 25. II.), kde konfrontoval rozsáhlé dva citáty z Kodíčkových článků z roku 1919 a 1924. — *Josef Kodíček prohlásil v Tribuně* — srov. jeho referát Dramatičnost simulovaná (Tribuna 30. X. 1924, č. 255, str. 1—2; 31. X., č. 256, str. 1—2). Str. 117: *Tribunu z 28. listopadu 1919* — srov. Josef Kodíček: Husité (Tribuna 28. XI. 1919, č. 254, str. 1—3). Str. 118: *p. Jelínek v Lumíru* — citáty jsou ze stati Hanuše Jelínka Divadlo (Lumír 51, 1924, str. 497—499, č. 9, 27. XI.), v němž autor mj. referoval o uvedení Dvořákovy Bílé Hory v Národním divadle 28. X. 1924.

Str. 118 — [*Reforma středních škol.*] Nové Čechy 8, 1924—25, 2. běh, str. 76—77 (č. 3, 28. IV.). Příspěvek do ankety uspořádané

měsíčníkem Nové Čechy spolu s klubem „A. Čížek" a s časopisem Ruch filosofický. Otázky byly otištěny jednak v denním tisku, jednak v Nových Čechách 8, 1924—25, 2. běh, str. 1—2 (č. 1—2, 1. IV.), s názvem Anketa o střední škole a zněly: „1. Co soudíte o chystaném sblížení střední školy a měšťanky, jaké v něm vidíte výhody? 2. Pokládáte za správné, aby z normálních středních škol byla odstraněna řečtina vůbec, jak chce nový návrh, a aby latina byla zavedena na jedné větvi až od páté třídy? Pak by školství naše bylo redukováno v prvých sedmi povinných třídách v podstatě na dva typy: jeden blízký dnešní reálce, druhý reformnímu reálnému gymnasiu, které má čtyřletý základ bez latiny. 3. Jest žádoucí společný základ obou hlavních typů středních škol? Má býti dvouletý, jako na bývalých reálných gymnasiích zřízených dle ředitele Křížka, či tříletý, jak chtěl návrh předložený ministrem Bechyněm, či čtyřletý bez latiny, jak navrhuje nyní ministerská komise? 4. Které živé jazyky mimo mateřský mají býti povinné na střední škole pro každého žáka, aby nebyl přetížen? 5. V čem myslíte, že je hlavní příčina neúspěchů, které bývají střednímu školství vytýkány? Má býti studium pro ty, kdo nehodlají studovat na vysoké škole, zkráceno na 7 let?" Vedle Šaldy odpověděli na anketu Josef Hendrich, Jaroslav Bidlo, František Chudoba, Miloš Weingart, Emil Svoboda, K. B. Jirák, Arne Novák, Otokar Fischer, Josef Šimák aj.

Str. 119 — Lyrika. Úvodek — Josefa Hory Itálie — Konstantina Biebla Zlom a Zloděj z Bagdadu — Rudolfa Medka Láska a smrt. Tvorba 1, 1925—26, str. 10—12 (č. 1, 15. X.). Podepsáno fxš.

Str. 124 — Protest. Tvorba 1, 1925—26, str. 71 (č. 4, 1. XII.). Podepsáno fxš. — *Uzarskiho Mufík* — vyšel v překladu Karla Krause (Praha, Čin 1925). Str. 125: *kdy jsem prohlížíval Simplicissima* — jde o humoristickosatirický časopis, založený v roce 1896 v Mnichově.

Str. 125 — [Národnostní dorozumění.] Překlad příspěvku v anketě Nationale Verständigung z časopisu Die Wahrheit 4, č. 24 (20. XII., str. 5—6); současně v Prager Presse 20. XII. (č. 348, str. 4) s názvem Die kulturelle Annäherung zwischen Tschechen und Deutschen. Vedle Šaldy odpověděli v anketě Otokar Fischer, Paul Leppin, Friedrich Adler, Otto Pick aj. — *Romain Rolland* — srov. jeho stať Pour l'Internationale de l'esprit v lausannské Revue politique internationale 1918, knižně v jeho souboru Les précurseurs (Předchůdci, 1919; 2. vyd. 1923, str. 208).

Str. 129 — Dílo Romaina Rollanda v Československu. Překlad stati La fortune de l'oeuvre de Romain Rolland en Tchécoslovaquie z knihy Liber amicorum Romain Rolland; redigovali M. Gorkij, G. Duhamel a S. Zweig; Paříž, A. Michel, — Curych, Rotapfel-Verlag 1926, str. 307 až 311. Stať vyšla též německy s názvem Romain Rollands Werk in der Tschechoslowakei v Prager Presse 29. I. (č. 29, str. 4—5). — *Byla to Antoinetta* — 6. díl románového cyklu Jan Kryštof. Str. 130: *Dal na sebe čekat* — Jan Kryštof vycházel v letech 1916—1922 (celkem 10 svazků v překladech Jaroslavy Vobrubové-Veselé a Františka Jelínka); *Slečna Kalašová* — přeložila Život Michelangela (1917), Život Beethovenův (1919) a Život L. N. Tolstého (1922). Str. 131: *drama Danton* — premiéra překladu Hanuše Jelínka v Národním divadle byla 26. XI. 1920 v režii K. Želenského a výpravě J. M. Gottlieba; iniciativu Hilarovu předpokládá Šalda asi omylem, protože Hilar přešel do Národního divadla až po 1. lednu 1921; *překlady dvou románů* — Colase Breugnona přeložil Jaroslav Zaorálek s názvem Dobrý člověk ještě žije (1924) a Clérambaulta Jos. Hrdinová (1925); *dovídám se o překladu Gandhiho* — přeložil jej Emanuel Čapek s názvem Mahátma Gándhí (1925); *připravuje se překlad Okouzlené duše* — vyšla v překladu J. Hrdinové a J. Zaorálka (1928); *chybí už jen Nad vřavou* — přeložil František Jelínek s názvem Nad vřavou válečnou (1926).

Str. 133 — Hilarovy boje divadelní. Nová svoboda 3, str. 52—55 (č. 4, 28. I.). — *O básnicích tohoto kruhu a ... z kruhu Mercure de France* — kniha shrnuje časopisecké stati Hilarovy z let 1907—1913; z kruhu Moderní revue je tu zastoupen Marten, Dyk, Procházka, Breiský aj., z kruhu Mercure de France Rémy de Gourmont, Marcel Schwob aj.

Str. 139 — Příklad. Tvorba 1, 1925—26, str. 137—138 (č. 8, 1. II.). Knižně v Časových i nadčasových, str. 532—535, s větší změnou pouze v poslední větě, k níž je nakonec přidáno: — *míry statečnosti, bijící se s nejistotami a pochybami.* — *Výstava díla Kotěrova* — uspořádal ji SVU Mánes v lednu 1926; katalog Jan Kotěra (1871—1923) redigoval Z. Wirth, který v úvodu zaznamenal biografická data a v soupisech zachytil Kotěrovy spolupracovníky, chronologický přehled jeho děl a výběr literatury o něm; *z Letohradské ulice* — dnes Hviezdoslavova.

Str. 143 — Demokracie kvalitativní. Tvorba 1, 1925—26, str. 157—160 (č. 9, 15. II.). Srov. též Šaldův článek Inteligence a demokracie v 3. roč-

níku Varu (zde na str. 29—35) a poznámky k němu. — *Z podnětu článků R. I. Malého* — jde o tyto jeho články: O jednotnou frontu inteligence (Kritika 1, 1924, str. 331—339, č. 10—12, 15. X.), O novou stranu (Kritika 2, 1925, str. 9—19, č. 1, prosinec 1924) a Kvalitativná demokracie (tamtéž, str. 89—92, č. 3, 25. II. 1925).

Str. 150 — *Znamení.* Tvorba 1, 1925—26, str. 177—178 (č. 10, 1. IV.). Knižně v Časových i nadčasových, str. 550—553, s těmito podstatnějšími změnami: str. 152, ř. 31: a šablona; *literatura, to je salónní žvást o ničem;* na konec posledního odstavce je přidána věta: *Ale ti jsou bez kostýmu a nazi; kostým a livrej z jejich nahoty odvodí si teprve vnuci a pravnuci, když byli již dávno zetleli.* Str. 150: *restituoval Tristana...* — srov. J. Bédier: Roman de Tristan et Iseult (1900) a Chanson de Roland (1921); pro edici Poèmes et récits de la vieille France (Básně a příběhy staré Francie) adaptoval legendu o Vilémovi z několika písní A. Jeanroy jako La geste de Guillaume Fièrebrace et de Rainouart au Tinel d'après les poèmes des XIIe et XIIIe siècle (Gesta o Vilémovi a Rainouartovi podle básní 12. a 13. století, 1924) a Myrrha Lotová-Borodinová přeložila bretonský román Chrétiena de Troyes Erec et Enide (Erec a Enida, 1924), který už roku 1923 přeložil společně s dalším jeho románem Le chevalier au lion (Rytíř se lvem) básník André Mary; pro zmíněnou edici adaptoval další středověké romány, a to Le roi Flore et la belle Jeanne a Amis et Amil (Král Flore a krásná Jana, 1923) G. Michaut a dvě hry Adama de la Halle, Le jeu de la feuillée a Le jeu de Robin et Marion (Hra v loubí a Hra o Robinovi a Marion, 1923) přeložil E. Langlois; Frašku o mistru Pletichovi (Farce de maître Pathelin) vydal roku 1923 R. Allard; bratří Jérôme a Jean Tharaudové zpracovali Legendu o svaté Panně a Povídky o svaté Panně (La Légende de la Vierge a Contes de la Vierge v Péguyho Cahiers de la quinzaine 1902 a 1904); Péguy sám se inspiroval křesťanským středověkem francouzským hlavně v básni Le mystère de la charité de Jeanne d'Arc (Mystérie o lásce Jany z Arcu, 1910) a Henri Ghéon ve hrách Le pauvre sous l'escalier (Chuďas pod schody, 1921) a La bergère au pays des loups (Pastýřka mezi vlky, 1922); Georges Gassies des Brulies vydal Výbor z francouzského divadla, Divadlo komické: Hry a frašky 13., 15. a 16. století převedené do moderní franštiny (Anthologie du théâtre comique: Jeux et farces des XIIIe, XVe et XVIe siècles arrangés en français moderne, 1925), který v roce 1927 ještě doplnil o mystérie, mirakly a morality 12.—15. století. Str. 152: *píše o Stendhalovi Bourget* — ve studii Réflexions sur l'art du roman (Úvahy o umění románu) ve své knize Études et portraits, Portraits d'écrivains et notes d'esthétique I (Studie a portréty, Portréty spisovatelů a estetické poznámky, def. vyd. 1905, str. 280); *L'art poétique* — báseň Básnické umění z roku 1874, později ve sbírce Jadis et naguère (Kdysi a nedávno, 1884).

Str. 154 — *In memoriam Alberta Škarvana.* Rozpravy Aventina 1, 1925—26, str. 97 (č. 8, duben 1926). — *Albert Škarvan* — zemřel 30. III. 1926; *jeho boj proti státní moci donucovací* — A. Škarvan jako vyznavač myšlenek Tolstého odepřel vykonávat vojenskou službu, za což byl r. 1895 zbaven lékařského diplomu a odsouzen k čtyřměsíčnímu vězení; po propuštění žil v cizině, hlavně v Rusku a Švýcarsku. Str. 155: *knižní vydání v Aventinu* — srov. Albert Škarvan: Zápisky vojenského lekára (1920). Vyšlo v úpravě Svatopluka Klíra.

Str. 157 — *Kratičký prolog k Tažení proti Smrti.* Národní a Stavovské divadlo 3, 1925—26, č. 34 (30. IV., str. 2—3). Autorův výklad k premiéře hry v režii K. Dostala a výpravě V. Hofmana v Národním divadle 4. V. 1926. Později napsal Šalda ještě polemické stati Kratičký epilog k mému Tažení (viz zde na str. 199—200) a Par nobile fratrum (viz zde na str. 201—204), jimiž odpověděl na některé negativní kritiky své hry.

Str. 162 — *Vrchlický da capo čili staré a nové formy nesmrtelnosti.* Tvorba 1, 1925—26, str. 197—199 (č. 11, 15. V.). Knižně v Časových i nadčasových, str. 545—549, s těmito změnami: str. 162, ř. 13: místo s *talentem* je s *vášní*; str. 164, ř. 18: do písmena, *ať kladně, ať záporně*; str. 165, ř. 14: místo v *každé* v *nejedné*; ř. 15: měj si *na poesii a umění básnické* požadavky; celý řádek 32 byl v knize vypuštěn. — Str. 162: *V druhém čísle Lumíra* — srov. A. Novák: Nové tažení proti Jaroslavu Vrchlickému (Lumír 53, str. 98—101, č. 2, 25. III.); zahájení boje viděl Novák ve „formálně skvělých a dialekticky oslnivých statích F. X. Šaldy v říjnové a listopadové Tribuně r. 1922" (srov. F. X. Šalda: Ještě Vrchlický, knižně v Kritických projevech 12, str. 85—93, a Znova Vrchlický v Tribuně 12. XI. 1922, č. 265, str. 2—4) a vyvrcholení ve stati Ladislava Klímy Česká literatura (Tvorba 1, 1925—26, str. 131 až 136, č. 6—7, 15. I.; str. 155—156, č. 8, 1. II.) a v knize Emanuela Chalupného Dílo Josefa Holečka (1926); Emanuel Chalupný zasáhl do diskuse článkem Ke sporu o Vrchlického (Tvorba 1, 1925—26, str. 228 až 230, č. 12—13, 1. VI.), kde shromáždil doklady k některým Šaldovým argumentům. Str. 165: *do svých dvou velkých antologií* — Vrchlický sám uspořádal ze své tvorby dva výbory s názvem Antologie z básní (1893—1894) a Druhá antologie z básní (1903).

Str. 167 — Paměti a paměť. Tvorba 1, 1925—26, str. 217—220 (č. 12—13, 1. VII.). — Str. 170: „*Byla nedávno napsána pěkná stať o ‚návratu k Vrchlickému‘* ..." — zmíněná část Staškových Pamětí je psána roku 1917 a týká se stati Arna Nováka Návrat k Jaroslavu Vrchlickému (Národ 1, 1917, str. 497—500, č. 27, 4. X.; str. 513—514, č. 28, 11. X.; str. 531—533, č. 29, 18. X.).

Str. 174 — Pevného plotu třeba kolem Wolkera. Tvorba 1, 1925—26 str. 92 (č. 5, 1. I.). Podepsáno fxš. — *Dvanáct mladých akademiků* — Wolkerovy Povídky a pohádky (1925) vyzdobili žáci Švabinského Vojtěch Tittelbach, Václav Tauer, Miloš Malina, Karel Jílek, Antonín Hála, Vojtěch Michal, Vladimír Sychra, Jaroslav Nejedlý, Cyril Bouda, Vasyl Kassian, Václav Fiala a Kamil Zvelebil.

Str. 175 — Lyrika. A. M. Píša: Hořící dům — Václav Lacina: Zjevení — Miloš Jirko: K staré vlajce — Karel Erban: Chudý stůl. Tvorba 1, 1925—26, str. 92—93 (č. 5, 1. I.). Podepsáno fxš. — Str. 176: *Jedna má přítelkyně* — pravděpodobně Božena Benešová, původem Moravanka z Nového Jičína; Miloš Jirko se narodil v Neměticích u Valašského Meziříčí; *první knížku veršovou* — byla jí sbírka básní Duben (1919).

Str. 178 — Poesie sociální a proletářská. Tvorba 1, 1925—26, str. 113 až 114 (č. 6—7, 15. I.). — Str. 179: *píše se nyní mnoho u nás* — o „konci proletářského umění" po smrti Wolkerově a proti poetismu psal už v létě 1925 St. K. Neumann (srov. jeho Dopis z Prahy, Reflektor 1, 1925, č. 11, str. 13—14, 1. VI., podepsáno Saša; knižně s názvem O soudobé lyrice v souboru St. K. Neumann: O umění, str. 342); podobně vyzněla i stať Julia Fučíka Likvidace Wolkerova kultu v Avantgardě 1, 1925, č. 3 (knižně ve Statích o literatuře, str. 81—87); srov. též F. Götz: Likvidace poesie proletářské (Jasnící se horizont 1926, str. 33—43); o oprávněnosti poetismu psal Bedřich Václavek ve studii Slovesné umění nové a proletářské (Pásmo 2, 1925—26, č. 1, str. 2—5, říjen 1925); bezprostředně před Šaldovým článkem psal o „likvidaci proletářské poesie" znovu Fučík ve stati 1925, I. Kulturní politika (Rudé právo 1. I. 1926, Dělnická besídka, str. 3). Str. 180: *že jsem toto stanovisko hájil hned při Karlu Hlaváčkovi* — v závěru Šaldovy recense Mstivé kantilény v Literárních listech 1898 (knižně v Kritických projevech 4, str. 80—83).

Str. 180 — Hilbertův Prapor lidstva. Tvorba 1, 1925—26, str. 114—115 (č. 6—7, 15. I.). — *Nedávno byl jsem nucen* — srov. zde stať Poesie, náboženství a politika (na str. 99—103) a pozn. ke str. 99; *Upomíná mne poněkud na Ibsenovy Podpory společnosti* — narážka se týká Dany Holanové z Praporu lidstva a Lóny Hesslové z Podpor společnosti. Str. 181: *před premiérou této hry* — Národní divadlo uvedlo Prapor lidstva 30. I. 1926 v režii K. Dostala.

Str. 181 — Krásná próza. Vladislav Vančura: Pole orná a válečná — A. C. Nor: Rozvrat rodiny Kýrů — Benjamin Klička: Divoška Jaja. Tvorba 1, 1925—26, str. 117—120 (č. 6—7, 15. I.). Podepsáno fxš.

Str. 186 — Dva knižní kreslíři: Zdeněk Kratochvíl a Josef Šíma. Tvorba 1, 1925—26, str. 174—175 (č. 9, 15. II.). Podepsáno fxš. — *První dva* — Máj s ilustracemi Zrzavého vyšel v Aventinu roku 1924, Babička s ilustracemi Špálovými rovněž v Aventinu už roku 1923; *slovní doprovody* — zmíněné kresby uveřejňoval Kratochvíl mj. i v Šaldovu Kmeni a v Kritice.

Str. 187 — Essayistika. Ferdinand Peroutka: Boje o dnešek. — Naděžda Melniková-Papoušková: A. A. Blok — Emanuel Chalupný: Dílo Josefa Holečka. Tvorba 1, 1925—26, str. 182—187 (č. 10, 1. IV.). Podepsáno fxš. Na referát o své knize reagoval Peroutka statí Co je liberalismus? (Přítomnost 3, str. 273—274, č. 18, 13. V.; str. 305—307, č. 20, 27. V.) a Šalda mu odpověděl článkem Co jest a co není liberalism? (viz zde na str. 197—199). — *Boje o zítřek* — vyšly roku 1905; z významnějších negativních referátů je obšírný posudek F. X. Harlase v Osvětě 35, 1905, sv. 2, str. 842—848, č. 9; později je Šalda hájil ve Volných směrech proti Laichtrovu nařčení z moralismu (srov. F. X. Šalda: Moralistické násilnictví, knižně v Kritických projevech 6, str. 133); *Boje proti včerejšku* — míněna kniha K. H. Hilara, o níž psal Šalda ve stati Hilarovy boje divadelní (viz zde na str. 133—138). Str. 190: *whigové* — příslušníci staré anglické politické strany, existující od 2. poloviny 17. do poloviny 19. století; byli předchůdci strany liberální, zatím co ze strany jejich odpůrců toryů vznikla pozdější strana konservativní.

Str. 192 — Lyrika. Karel Toman: Stoletý kalendář — Vítězslav Nezval: Menší růžová zahrada — Konstantin Biebl: Zlatými řetězy — Adolf Hoffmeister: Abeceda lásky — Jaroslav Bednář: Proud světla — Jan Šnobr: Modré vlny — Josef Spilka: Rozpuk — Jan Jiří: Střepinky dnů i srdce — Zdeněk Macek: Neznámé Korinně. Tvorba 1, 1925—26, str. 236—238 (č. 12—13, 1. VII.). Podepsáno fxš. — Str. 195: *První kniha páně Bednářova* — prvotinou Jaroslava Bednáře byla sbírka básní Lidská tvář (1923), po níž následovala sbírka Proud světla (1926); „*Půlnočním pásmem* ..." — citáty ze sbírky Jana Šnobra Modré vlny (1926). Str. 196: *Jan Jiří* — pseudonym Olgy Urbánkové.

Str. 197 — Co jest a co není liberalism? Tvorba 1, 1925—26, str. 230 až 231 (č. 12—13, 1. VII.). Odpověď na Peroutkovu reakci na Šaldův referát o knize Boje o dnešek (viz zde na str. 187—191). — *V 10. čísle* — viz zde str. 187—191; *V 18. a 20. čísle Přítomnosti* — srov. jeho stať Co je liberalismus? (Přítomnost 3, str. 273—274, č. 18, 13. V.; str. 305 až 307, č. 20, 27. V.) Str. 198: *„des Pudels Kern"* — jádro pudla; slova, která pronáší Goethův Faust, když zjistí, že pes, který ho sledoval při návratu z procházky za městskou branou o velikonoční neděli, je převtělený ďábel Mefisto (Faust I, 1. dějství, Studovna).

Str. 199 — Kratičký epilog k mému Tažení. Tvorba 1, 1925—26; str. 238—239 (č. 12—13, I. VII.). Podepsáno fxš. — *Tak ovšem bylo i po Tažení* — srov. např. referát Hanuše Jelínka v Lumíru 53, 1926, str. 222—223 (č. 4, 3. VI.), který připisuje zásluhu za „hlučný vnější úspěch" Šaldovy hry režiséru K. Dostalovi, protože „odhodiv všechny scénické pokyny autorovy, překomponoval Dostal hru, zejména v prvním aktu, až do základů; učinil z realisticky myšlených postav mechanické loutky, které postavil do ireálného prostoru vytvořeného Hofmanem"; podobně přiřkli zásluhu režisérovi na úkor autora Jan Sajíc v referátu Režisér a dramatik (Lidové listy 9. V., č. 107, str. 2—3; podepsáno Sjc.) a Miroslav Rutte v referátu Obnovená commedia dell'arte (Národní listy 6. V., str. 4); Sajícovi Šalda odpověděl glosou Par nobile fratrum (viz zde na str. 201—204). Str. 200: *neznám divadla Na Slupi* — v roce 1926 hrálo Na Slupi Osvobozené divadlo, které se současně stalo sekcí Devětsilu; jeho režisér Jiří Frejka obvinil Dostalovu režii Tažení z plagiátu svého režijního konstruktivismu (srov. Jindřich Honzl: Konstruktivismus, móda, práce; Tvorba 1, 1925—26, č. 12—13, 1. VII. 1926); *v některých novinách* — viz zde vysv. k str. 199; *Napsalo se také kdesi* — snad míněna Jelínkova narážka v Lumíru na autorem „realisticky myšlené postavy"; za „realistický scénář" pokládá Šaldovu hru i Sajíc v Lidových listech (srov. vysv. k str. 199).

Str. 201 — Par nobile fratrum. Tvorba 1, 1925—26, str. 239—240 (č. 12—13, 1. VII.). Podepsáno fxš. — *Referát nebo článek v Lidových listech* — srov. zmíněný referát Sajícův (viz zde vysv. ke str. 199); *24. číslo Kostnických jisker* — srov. -h- [= Antonín Boháč]: Dílo F. X. Šaldy, Svazek druhý, Tažení proti Smrti... (Kostnické jiskry 8 (11), str. 174—175, č. 24, 10. VI.). *Napsal jsem již do divadelního listu* — viz zde stať Kratičký prolog k Tažení proti Smrti (na str. 157—161); *profesora lékařské fakulty* — snad jde o prof. Ladislava Syllabu, s nímž se Šalda přátelsky stýkal; 8 jeho dopisů, které byly v Šaldově pozůstalosti, se ztratilo. Str. 203: *slova Hedvy Pistoriusové ze str. 94—95* — „Mám chvíle, kdy vám dávám skoro za pravdu; kdy se mi opravdu zdá, že láska ve vašem pojetí je vyšší než láska v pojetí starém: ten egoism ve dvou..." (v 5. svazku Souboru díla F. X. Šaldy, Dramata, na str. 258); *na str. 99* — v 5. svazku Souboru díla F. X. Šaldy, Dramata, na str. 263; *Vyrovnal jsem se v těchto listech* — viz stať Na okraj Světové revoluce (zde na str. 62—98).

1927

Str. 207 — Kritika a nekritika. Tvorba 2, 1927—28, str. 1—13 (č. 1, leden 1927). Šaldova stať vyvolala polemiku, jejíž průběh viz v poznámkách k Šaldovu článku O tom, jak jsem se přizpůsoboval svým pánům (zde na str. 292—295). — *V jednom článku Götzově* — srov. Fr. G. [= František Götz]: Divadelní sborník (Národní osvobození 5. I., č. 4, str. 5); v této recensi sborníku Nové české divadlo 1918 až 1926, redigovaného Kodíčkem a Ruttem, ocenil Götz jejich studie jako „nejhlubší, co bylo u nás o divadle napsáno od dob Fischerovy knihy K dramatu a Vodákových studií o dramatu v České stráži". Str. 212: *Ve své mistrné stati o Schillerovi* — srov. Benedetto Croce: Schiller; v knize Poesia e non poesia (1923, str. 31—44). Str. 214: *mluveno po walzlovsku* — srov. O. Walzel: Gehalt und Gestalt im Kunstwerk des Dichters (Obsah a tvar v uměleckém díle básnickém, 1925). Str. 216: *než kniha první* — své první studie a podobizny literární vydal Götz v knize Anarchie v nejmladší poesii české (1922), kterou Šalda přivítal ve stati Ejhle, kritik v Tribuně 1922 (viz Kritické projevy 12, str. 74—79).

Str. 217 — Fráňa Šrámek čili jak konservovati meruňky. Tvorba 2, 1927—28, str. 74—83 (č. 3, březen 1927). Knižně v Časových i nadčasových, str. 498—506, s podstatnější změnou na str. 224, ř. 27: *domácí i cizí*, nejsou na tom v podstatě lépe, *spíše naopak.* — Str. 218: *byl do češtiny přeložen* — Hamsunova Pana přeložil r. 1896 pro 30. sv. Vzdělávací bibliotéky Hugo Kosterka. Str. 220: *trapný a mučivý děj* — v románě Ženy u studny (1920).

Str. 226 — „Která kniha na vás v mládí nejvíce působila?" Tvorba 2, 1927—28, str. 105—117 (č. 4—5, květen). Knižně v Časových i nadčasových, str. 520—531; vlastní jména, označená původně jen iniciálami

(pouze učitel Jan Maloch byl označen jako učitel X), byla rozepsána podle údajů v doslovu B. Lifky v knížce F. X. Šalda: Ze vzpomínek na dětství (1947). „Pana Queisnera" označil Šalda v Tvorbě šifrou M., kterou v Časových i nadčasových opravil na K.; z ostatních změn v knižním vydání jsou podstatnější tyto: str. 230, ř. 5: dekoru, *v němž ovšem nesměla chyběti ani pochodeň, ani hvězda*; ř. 11: místo jako by byly... *zplihly* je jako by *se* byly... *vytlemily do pohrdavé zloby*; str. 234; ř. 35: „oběsit," *usoudil jsem a tím dokonale odsoudil autora téhleté ctnostné marmelády*; str. 236, ř. 27: věta začínající „Jsou tedy lidé..." byla vypuštěna; str. 237, ř. 17: stařeckosti *a usedlé rozšafnosti*... V časopise připojil Šalda k názvu tuto poznámku pod čarou (v Časových i nadčasových ji omezil na údaje o vzniku a uveřejnění stati): *Tuto otázku, od jejíhož zodpovědění očekávala „pro zaujetí čtenářstva a zvláště mládeže cenu nesmírnou" — naděje, jejíž optimism jest mi, mimochodem řečeno, úplně cizí —, položila mně pražská redakce Lidových novin dopisem z 4. března tohoto roku. Nemohu dodnes pochopiti, že se* na mne *obrací s touto otázkou redakce listu, který mne nedlouho předtím prohlásil za „zlého psa". Z vrozené skromnosti (nebo hrdosti?) nevtírám se do panské společnosti „dobrých psů", neposílám své odpovědi Lidovkám, nýbrž obracím se s ní mezi kamarády, psy také více méně zlé, do Tvorby. A napsal jsem tuto odpověď proto, že o jejím námětu jsem dávno předtím myslil a dávno již ho chci napsati sám sobě; a činím to zde s krajní upřímností, zcela bez retuší, poněvadž jen tak může baviti mne to psát a čtenáře to číst.* Šalda tu naráží na noticku Lidových novin z 31. I. (č. 53, str. 3) v rubrice Pražský film, nazvanou Cynisport páně Šaldův a podepsanou K + M + B [= K. Z. Klíma, Vojtěch Mixa a Eduard Bass], která odsoudila jeho stať o Götzovi Kritika a nekritika (viz zde na str. 207—216) a na niž už dříve reagoval poznámkou Zlý pes a dobrý pes v Tvorbě 2, 1927—28, str. 71 (č. 2, únor), podepsanou fxš. — Str. 227: *u babičky mlynářky* — Marie Antonie Kleinerová (1816—1907); *syn „kmotřička" krchlebského* — královéhradecký kanovník a děkan kapituly ThDr. Alois Frýdek (1832—1910); *vypsání příběhu Barbory Ubrykové* — srov. brožuru Jeptiška Barbora Ubryková, Oběť ukrutnosti „sester" řeholních (vydal Ed. Grégr, Praha 1869); *strýc Josef* — Josef Kleiner (1838—1875). Str. 229: *„die Jugend..."* — mládí chce své radosti; *„Pegasus im Joche"* — podle názvu Schillerovy básně Pegas v chomoutu; *„Warum in der Ferne schweifen"* — „proč bloudit v dálce", časté nepřesné citování Goethova verše „Willst du immer weiter schweifen?" z básně Erinnerung (Vzpomínka); *Goethovy Gedichte* — knížka se po Šaldově smrti našla v jeho knihovně (srov. B. Lifka: K Šaldovým vzpomínkám na dětství v Čáslavi, doslov v knize F. X. Šalda: Ze vzpomínek na dětství, 1947, str. 30). Str. 230; *„Verlorne Liebesmüh"* — podle Tieckova překladu Shakespearovy komedie Marná lásky snaha; *Princ Mazlík* — kniha vyšla roku 1874 u J. Pospíšila v Hradci Králové.

Str. 238 — Dojmy z mého rodiště. Lidové noviny 14. VIII. (č. 409; příloha Liberec). Šaldův text byl v záhlaví uveden tímto oznámením redakce: „Z dopisu, kterým F. X. Šalda, rodák liberecký, odpověděl na žádost redakce o příspěvek, vyjímáme tento úryvek." — Str. 239: *ve své pozdější pražské i čáslavské domácnosti* — Šaldova rodina bydlela v Liberci do počátku roku 1870, kdy byl Šaldův otec přeložen do Prahy; v Čáslavi žili Šaldovi od ledna 1874 do října 1878 — Šaldův otec tam byl přednostou pošty (srov. B. Lifka: „Rodokmen a rod F. X. Šaldy" ve sborníku Na paměť F. X. Šaldy, 1938, str. 118—132).

Str. 240 — Duch české literatury — Dnešní posice české kritiky — Úhrnná bilance generace let devadesátých — Představitelé tak zvané generace ztracené — Mladí: poetism, lyrika, román — Účtování Šaldy se Šaldou — Aktuelní otázky literárního dneška. Literární svět 1, 1927—28, č. 1 (6. X., str. 1—3), č. 2 (20. X., str. 1—3). První příspěvek do ankety Zpovědi českých básníků a kritiků; původně s názvem F. X. Šalda. V poznámce pod čarou k názvu rubriky redakce uvádí: „V této rubrice hodláme vyzpovídati přední české básníky, kritiky i umělce, popřávajíce jim naprosté volnosti projevu." Po příspěvku Šaldově tu vyšly stati A. Sovy, V. Dyka, A. Nováka a J. Hilberta. — *Milý pane dr. Ježku* — romanista Jiří Ježek, spolu s Františkem Götzem redaktor Literárního světa (1927—28). Str. 245: *o oprávněnosti její existence* — srov. Šaldovu polemiku s A. Novákem K dnešní situaci literární (Česká kultura 2, 1913—14, str. 19—21, č. 1, 3. X.) a Spor generací (tamtéž, str. 39—41, č. 2, 17. X., a str. 59, č. 3, 7. XI.; vše knižně v Kritických projevech 9, str. 217—220, 221—225 a 232); naposledy psal Šalda o tzv. generaci let devadesátých ve své studii Trojí generace (Kritika 1, 1924, str. 324 až 330, č. 10—12, 15. X.; knižně v Kritických projevech 12, str. 270 až 278) a Spory literární (Var 3, 1924—25, str. 327—337, č. 11, 1. XII.; knižně rovněž v Kritických projevech 12, str. 288—299); *v létě 1900* — Šalda se setkal se Sládkem na léčení v kladských lázních Chudobě, kde pobyl od sklonku května do druhé poloviny července; o setkání se Sládkem psal Zdence Braunerové 26. VII. po návratu do Uhříněvse (srov. Přátelství z konce století, str. 127); *které vedl s Rudolfem Pokorným* — v bojích „národníků" s „kosmopolity" na konci let sedmdesátých se k odpůrcům lumírovců E. Krásnohorské v Časopisu Českého musea a F. Schulzovi v Osvětě připojil R. Pokorný v Koledě; proti Pokornému polemisoval Sládek v článku Kritika a kritikářství (Lumír 7, 1879, str. 256, č. 16, 10. VI.; podepsáno S.); *polemiku K. Čapka s E. Fillou* —

srov. Emil Filla: Jak se píše (Umělecký měsíčník 2, 1912—13, str. 331 až 336, č. 11—12), a Zasláno Karla Čapka v Přehledu 12, 1913—14, str. 499—500, č. 28, 24. IV.; že šlo v jejich střetnutí o „věčnost" a „věcnost" umění, vyplývá z polemické stati Vincence Beneše Kubistická výstava v Mánesu; stať útočila na Čapky a vyšla v témž čísle Uměleckého měsíčníku (str. 326—331) jako článek Fillův, omezující se pouze na zaznamenání rozporů v soudech „českých kubistů" o moderním umění. Str. 246: *souhlasím s Chalupným* — Chalupný se pokusil „rehabilitovat" Sládka ve své knize J. V. Sládek a lumírovská doba české literatury (1916) a za největšího lyrika lumírovské generace ho označil ve stati Holeček a Sládek v Národní kultuře 2, 1923, str. 18—22, č. 1; str. 66—72, č. 2—3. Str. 247: *Zásluha náleží tu* — srov. též poznámku pod čarou k článku Kolem almanachu Vpád barbarů, kde Šalda k ostatním jmenovaným přidává ještě St. K. Neumanna (zde ve vysv. k str. 275); *před několika roky v Kritice* — srov. Šaldův článek O díle Růženy Svobodové (Kritika 1, 1924, str. 265—267, č. 6—7, 10. VI.; knižně v Kritických projevech 12, str. 304—306). Str. 250: *Napsal jsem kdysi do Kmene* — srov. Kapitoly literárně kritické V, Karel a Josef Čapkové (Kmen 1, 1917—18, č. 42, 29. XI., str. 1—4, a č. 52, 7. II., str. 1—3; knižně v Kritických projevech 10, str. 135—147). Str. 251: *jeho bergeretovského cyklu* — srov. Franceovu tetralogii Historie našich dnů (Histoire contemporaine): Pod jilmem (L'orme du mail, 1897), Proutěná panna (Le mannequin d'osier, 1897), Ametystový prsten (L'anneau d'améthyste, 1899) a Pan Bergeret v Paříži (Monsieur Bergeret à Paris, 1901); *tisknouti mu jeho první práce* — v prvních třech ročnících Noviny (1908—1910) otiskoval Šalda Langrovy básně; první jeho prózy otiskl ve 4. ročníku Noviny (1910—11). Str. 252: *psal jsem nedávno v Tvorbě* — srov. O poetismu v Tvorbě 2, 1927—28 (knižně v brožuře O nejmladší poesii české, 1928, a v definitivním Souboru díla F. X. Šaldy ve Studiích z české literatury, str. 195—200). Str. 256: *Machar a Vodák* — srov. závěr Vodákovy stati F. X. Šalda ve sborníku F. X. Šaldovi k padesátinám (1918, str. 148—153): „Nikoli kritik a nikoli estetik, Šalda byl a je básníkem, básníkem u nás novým právě v tom, že se až do omylu zdvojoval kritikem a estetikem"; Machar v referátu o Šaldově Moderní literatuře české nazvaném Z naší literatury (Čas 22, 9. V. 1909, č. 127, str. 2—3; podepsáno -by-) pokládá tektoniku Šaldovy přednášky za dílo básnické, neboť „takové dějinné a literární architektury dovede postavit jen básník"; *tuším u Eckermanna* — srov. J. P. Eckermann: Gespräche mit Goethe (Rozhovory s Goethem, 1836—48), Goethův výrok 27. I. 1824. Str. 257: *podle Musseta* — „muž je učeň, bolest je jeho mistr" (z Mussetovy básně Říjnová noc, La nuit d'octobre, 1837). Str. 258: *Četl jsem ovšem knížku abbé Bremonda* — srov. Henri Bremond: La poésie pure (1926); český překlad Ladislava Kratochvíla vyšel v Orbisu (Ars, sv. 16) roku 1935 s názvem Čistá poesie a Šalda k němu napsal předmluvu nazvanou Henri Bremond (str. 7—19); ve francouzském vydání práce Bremondovy je připojena Diskuse o poesii od básníka Roberta de Souza (Un débat sur la poésie); *něco z přečetných a nekonečných polemik* — původní přednáška Bremondova o čisté poesii, přednesená 24. X. 1925 v Institutu Francouzské akademie věd, vyvolala četné polemiky, na něž Bremond odpověděl svými Výklady v revue Nouvelles littéraires, které také připojil ke knižnímu vydání své přednášky (srov. český překlad, str. 39—153).

Str. 260 — Inteligence a demokracie. Tvorba 2, 1927—28, str. 225—231 (č. 8, prosinec). — *Ve svém letošním říjnovém projevu* — je uveřejněn s názvem President Masaryk o časových věcech v Lidových novinách 30. X. (č. 547, str. 1); *Diskuse* — srov. Josef Doležal: President Masaryk o krisi české inteligence (Lidové listy 1. XI., č. 252, str. 1—3); Emil Svoboda: Krise inteligence (České slovo 2. XI., č. 229, str. 1); H.: Krize inteligence (Národní listy 2. XI., č. 302, str. 1); rn.: Kritikové inteligence (Tribuna 4. XI., č. 258, str. 1); nepodepsaný úvodník Inteligentova cesta na — Kalvárii (Venkov 6. XI., č. 263, str. 1); Ladislav Vašek: Krize inteligence (Tribuna 8. XI., č. 261, str. 1); Ferdinand Peroutka: Masaryk a inteligence (Přítomnost 4, str. 705—706, č. 45, 17. XI.; str. 721—722, č. 46, 24. XI.); Josef Macek: Ještě o krizi inteligence (tamtéž, str. 737—739, č. 47, 1. XII.). Str. 263: *problém vůdcovský* — v proslovu 14. V. 1922 na sjezdu československých vysokoškolských učitelů (knižně v Cestě demokracie II, 1934, str. 292—297); *ve své poslední knize* — citováno z knihy G. Le Bona L'évolution actuelle du monde, Illusions et réalités (Současný vývoj světa, Iluse a skutečnosti, 1927, str. 145—146 a 147—148). Str. 264: *z překladu své knihy Psychologie davů* — první český překlad od L. K. Hofmana vyšel s názvem Duše davů jako 13. sv. Knihovny Rozhledů (1897).

Str. 266 — Interview imaginární čili pomyslný. Kmen 1, str. 281—283 (č. 12, prosinec). Knižně v Časových i nadčasových, str. 554—558, bez závažnějších změn; pouze k názvu je přidána poznámka pod čarou: *Vyžádal si jej, když mi bylo šedesát, Julius Fučík pro Kmen, který tehdy redigoval.* — Str. 266: *Slovo Lloyda George* — Lloyd George byl anglický předseda vlády v letech 1916—1922, pak vůdce liberální strany; ve své zahraniční politice prosazoval zájmy Anglie na úkor Francie. Str. 268: *„přes to, že má o revoluci názor poněkud odchylný"* — nepřesný citát z referátu o Hilbertově Druhém břehu, kde Kodíček podtrhl „důsažnost a vzrušující váhu vývodů a postav autorových", „ačkoliv... nemohl by

podepsati závěrů, k nimž dílo došlo v této formě, a na sociální boj, který dílo zobrazuje, hledí poněkud odlišným způsobem" (srov. jk.: Hilbertovo vzkříšení, Tribuna 22. XI. 1924, č. 274, str. 1—2). Str. 269: *Paní Kalibánku* — míněna nezvěstná hra, kterou Šalda napsal po svém Dítěti; srov. František Černý: O dramatech F. X. Šaldy (Česká literatura 5, 1957, č. 3, září, str. 302—328), hlavně kapitolu V, Dvě neznámé hry z konce života. Str. 270: *Oslavený delinkvente* — stať je uveřejněna v Šaldově čísle Fučíkova Kmene k Šaldovým šedesátinám, které mj. obsahovalo studie o jeho díle od Josefa Hory, Karla Teiga, Jindřicha Honzla a Františka Kovárny.

Str. 271 — Rozhovor s F. X. Šaldou. Rozpravy Aventina 3, 1927—28, str. 65 (č. 6—7, prosinec 1927). Zapsal Vilém Závada u příležitosti Šaldových šedesátin. — Str. 272: *Tvorba přináší* — viz Viktor Šklovskij: Umění jako metoda (Tvorba 2, 1927—28, str. 195—204, č. 7, říjen; str. 231—239, č. 8, prosinec; přeložil a úvod napsal Bohumil Mathesius); jde o zkrácený překlad úvodní kapitoly jeho Teorie prózy (rus. 1925); *Řemeslo romanopisecké* — viz Percy Lubbock: The craft of fiction (1921); v Šaldově knihovně je 6. vyd. z roku 1926; *Gehalt und Gestalt* — viz zde pozn. k str. 214; *Wortkunstwerk* — Slovesné umělecké dílo (něm. 1926); *Die Welt der Formen* — Svět forem (něm. 1925). Str. 273: *Jardin sur l'Oronte* — Zahrada nad Orontem (fr. 1922); *nepotřebuje nijakých oklepků Massisů nebo Maritainů* — Henri Massis, francouzský spisovatel, výbojný nacionalista a katolík; Jacques Maritain, francouzský filosof novotomista.

Str. 275 — Kolem almanachu Vpád barbarů. 1. Literární Praha na sklonku let osmdesátých minulého století — Kroužek kolem Viléma Mrštíka — H. G. Schauer a Vilém Mrštík. Literární svět 1, 1927—28, č. 5 (1. XII., str. 5—6); *2. Vpád barbarů — Síla a syla — Nakladatel, který zklamal.* Tamtéž, č. 6—7 (15. XII., str. 6—7); *3. Literární odbor Umělecké besedy — J. V. Frič, Jan Váňa, Josef Holeček — Obuvnický mistr, který zapomněl šíti boty — Protektor poněkud nespolehlivý.* Tamtéž, č. 8 (12. I. 1928, str. 3—4). K titulu připojil Šalda tuto poznámku pod čarou: *Redakce t. l. požádala mne o hrst vzpomínek z mého mládí. Vyhovuji jí zde, připomínaje, že píši právě vzpomínky, a ne historii. Každé vzpomínání jest, chtěj nechtěj, básnění, obrazotvornění; jest, jak věděl již Goethe, i „Wahrheit", i „Dichtung". V tom jest jeho čár pro pišícího i čtoucího. Píši tedy ne, jak to bylo (kdo může ostatně z účastníků říci, jak to bylo?), nýbrž „jak jsem to viděl" a „jak to vidím". — S touto poznámkou svezu i jinou, o jejíž uveřejnění v Literárním světě marně usiluji snad již měsíc: doušku ke svému interviewu v 1. čísle. Z těch, kdož uvolňovali a uvolnili*

český verš, vypadlo mně v chvatu, s jakým jsem to vrhal na papír, jméno St. K. Neumanna. Kladu jej mezi Dyka a Sovu na jedné a Theera na druhé straně. Pominouti Neumanna v této souvislosti byla by hrubá nespravedlnost, které jsem dalek. — Str. 275: *Vpád barbarů* — na nevydaný almanach vzpomíná také Jaromír Borecký ve stati Co bych napsal F. X. Šaldovi k jubileu (ve sborníku F. X. Šaldovi k padesátinám, 1918, str. 161), ale označuje jej jako „almanach secese — Salón neznámých". Str. 276: *o němž se vyslovil v Ruchu* — u příležitosti uvedení bezduché francouzské frašky na Národním divadle, zatím co Vlast tmy byla zakázána (srov. V. Mrštík: Ze tří nejšťastnější, Ruch 10, 1888, str. 288, č. 18, 25. VI.). Str. 277: *v jeho první veršové knize* — prvotinou J. Boreckého byla sbírka básní Rosa mystica (1892); *vydával tuším jen jeden rok Rozhledy literární* — Robert Růžička vydával měsíčník Rozhledy literární, Listy věnované písemnictví českému i cizímu; první ročník vycházel od května 1886 do dubna 1887; z druhého ročníku vyšlo jen první číslo. Str. 278: *Sova poklonil se mu* — srov. Ilja Georgov [= Antonín Sova]: Jan Neruda (Rozhledy literární 1, 1886—87, č. 9, leden, str. 279); sonet, začínající veršem On žert si tropí, vtipem skleslost žehá... Str. 280: *abych oblažil některou redakci* — první básně Šaldovy jsou otištěny v Lumíru (1885—92), v České Thalii (1887) a ve Světozoru (1887—88). Str. 281: *článek o Tolstém* — srov. Vilém Mrštík: Hrabě Lev Tolstoj jako myslitel (Česká revue 1889, č. 1, 10. I., str. 9—15; č. 2, 25. I., str. 57—59). Str. 282: *Tak zahynuly* — po Šaldově smrti nalezl Josef Skutil v Mrštíkově pozůstalosti 6 básní uložených v obálce s nápisem Šaldovy básně a uveřejnil je se svým úvodem pod názvem Z prvotin F. X. Šaldy v Listech filologických 65, 1938, str. 60—64 (č. 1); šlo však o básně Jaroslava Kvapila, pouze báseň poslední, sonet Šibenice, signovaný F. X. Š., patří Šaldovi (srov. Hýskovu noticku tamtéž na str. 248). Str. 284: *na scénu Národního divadla* — komedii A. I. Palma Náš přítel Něklužev uvedlo Národní divadlo v překladu Pavla Durdíka a v režii Jakuba Seiferta 22. III. 1887, Paní majorku od I. V. Špažinského v překladu opět P. Durdíka a v režii Josefa Šmahy 28. X. 1887; Ženitba Běluginova od N. J. Solovjeva se hrála v překladu K. V. Prokopa a v režii J. Šmahy už 19. XII. 1887 a Les A. N. Ostrovského v překladu P. Durdíka a v režii Jakuba Seiferta 19. V. 1888; *v Paní majorce* — komedii Špažinského posoudil kladně V. Mrštík v referátu Národní divadlo (Ruch 9, 1887, str. 458—460, č. 31, 5. XI.; podepsáno -o-). Str. 286: *odsoudil velmi příkře* — srov. J. V. F. [= J. V. Frič]: Lva N. Tolstého Kreutzerova sonáta... (Národní listy 30. V. 1890, č. 147, příloha, str. 1). Str. 288: *nedávno otevřené* — české oddělení Karlovy university bylo zřízeno zákonem z 28. II. 1882. Str. 289: *posoudil jej velmi odmítavě* — srov. Josef Holeček: Lva Tolstého

Vojna a mír v českém rouše (Národní listy 3. V. 1888, č. 123, příloha str. 1); *Herben pokládal jej* — srov. nepodepsanou úvodní úvahu v rubrice Z literárního trhu (Čas 1, 1887, str. 122—124, č. 8, 5. V.), kde dovozuje, že „na poli sociálního románu nemáme za 15 let nic, co by předčilo Pflegrův román z Malého světa, leč Antala Staška Nedokončený obraz". Str. 290: *v básníku a překladateli K-ovi* — jde o Františka Kvapila, který v létě zastupoval redaktora Zlaté Prahy Ferdinanda Schulze (srov. J. Borecký: Co bych napsal F. X. Šaldovi k jubileu, sborník F. X. Šaldovi k padesátinám, 1918, str. 160).

Str. 292 — O tom, jak jsem se přizpůsoboval svým „pánům". Rudé právo 6. II. (č. 31; Dělnická besídka, str. 1—2). — *Odpověděl 23. ledna v Národním osvobození* — na Šaldovu stať v Tvorbě Kritika a nekritika (viz zde na str. 207—216) odpověděl Götz článkem Divadlo a páteř rovná a nahlodaná (Národní osvobození 16. I., č. 15, str. 4), kde odmítl Šaldův soud jako urážku; Šalda reagoval statí František Götz, kritik, přítel a socialista (Rudé právo 22. I., č. 18, str. 5—6), kde si mj. vysvětluje Götzův odchod z redakce Tvorby obavami před následky Honzlova referátu o Hilarových Bojích proti včerejšku (srov. J. Honzl: Historie Hilarových úspěchů, Kritická úvaha ke knize Boje o včerejšek [!], Tvorba 1, 1925—26, str. 240—244, č. 12—13, 1. VII.), a další stať Götzovu „F. X. Šalda polemisuje" (Národní osvobození 23. I., č. 22, str. 4) odmítl přítomným článkem; *v redakci téhož listu* — míněn první ročník Tvorby, který Götz spoluredigoval s Šaldou, Otokarem Fischerem, Jindřichem Honzlem, Karlem Teigem a Rudolfem Škeříkem (1925—26); *nějaký entrefeuille* — srov. nepodepsaný článek Politický vývoj F. X. Šaldy ve Večerníku Práva lidu 22. I. (č. 17, str. 4); *svolal jsem s jinými literáty* — srov. Šaldovu stať O umění, poesii, socialismu, charakternosti, inteligenci i radikalismu v uvozovkách i bez nich, chlebařství a histrionství i jiných ještě věcech božských, lidských i ďábelských v Času 12, 1898, str. 310—312, č. 20, 14. V. (knižně v Kritických projevech 4, str. 182—186) a komentář R. Havla k ní (tamtéž, str. 335 až 336), v němž je otištěna i reprodukce Šaldova projevu v Typografické besedě 7. V. 1898. Str. 293: *napsal týdeník Přehled* — srov. nepodepsanou noticku Novina a Česká kultura (Přehled 11, 1912—13, str. 21, č. 1, 27. IX. 1912), která se mimo jiné zmiňuje o tom, že realistický nakladatel Noviny G. Dubský neustával Šaldu „mistrovati a nutiti, aby sloužil realismu... Ale pan F. X. Šalda nepovolil úkladům kulturního nakladatele, jenž chtěl z něho mít realistického novináře, sloužícího straně a jejím bůžkům — a pan G. Dubský dal mu výpověď z Noviny"; *Psal-li jsem do Venkova* — srov. Šaldův fejeton Návrat k půdě ve Venkově roku 1919 (knižně v Kritických projevech 11, str. 74—79); *naše skupinka* — Skupina kulturních pracovníků, jejímž orgánem byly po 2. ročníku Národní kultury (1923) první dva ročníky Kritiky (1923—24); o jejím rozpadu srov. zde pozn. ke str. 29; *volební prohlášení* — srov. výzvu Československé veřejnosti! (Právo lidu 8. XI. 1925, č. 260, 8. XI., str. 1; otištěno současně v Českém slově); nejde o volební prohlášení strany národně socialistické, nýbrž o provolání, které podepsali F. X. Šalda, A. Sova, O. Fischer, J. Vodák, S. Lom, E. Vachek, A. M. Píša, B. Markalous a F. Götz, v němž odsoudili buržoasní společnost, a to nejen její konservativní část, „ale ještě více liberalism", jenž „vždy znamenal jedinou svobodu: svobodu moci", a vyslovili svou víru v socialismus, jehož program „shrnují ve slova: vzdělání lidu, svoboda duševní práce a sociální spravedlnost"; projev zvláště vyzývá socialistické strany, aby „ukončily co nejrychleji falešný, našemu sociálnímu, kulturnímu a národnímu cítění neodpovídající vztah k Rusku" a aby „vůči Rusku byla bezodkladně splněna formalita uznání", neboť „duchovně uznáváme je všichni již dávno". Str. 294: *při příležitosti článku Honzlova* — viz zde pozn. ke str. 292.

Str. 295 — Sergej Jesenin: O Rusku a revoluci. Výbor básní v překladu Bohumila Mathesia a Josefa Hory. Tvorba 2, 1927—28, str. 66—68 (č. 2, únor). Podepsáno fxš. — *Na příklad divadlo Andrejevovo* — v časopise je otištěna k tomuto místu poznámka pod čarou, podepsaná B. M. [= Bohumil Mathesius], tohoto znění: „Tento soud zdá se mi jednostranným a nevystihuje celou lyrickou basi Jeseninovu. Přiznávám, že jeho jednostrannost je zaviněna jednostranností prvního výboru z Jesenina (tedy mnou), poněvadž mně tu šlo v první řadě o to, osvětliti reflektory vlastních Jeseninových veršů jeho konec, související těsně s jeho poměrem k revoluci. Cítili jsme, oba překladatelé, tuto mezeru a snažili jsme se ji napraviti novým výborem, vydaným pod souborným názvem Jiná země. — Dodávám, že hořejší soud Šaldův by potvrzovaly i některé nepřeložené verše Jeseninovy z Krčemné Moskvy, na příklad Pobruč si, má harmoniko, teskno, teskno na světě..., a téměř patologický Černý muž z doby těsně před koncem. Přesto tvrdím, že tyto básničky jsou jen puklinami, jimiž Jesenin básník praskal pod tíží Jesenina člověka; vlastní základna jeseninovské lyriky je v obrazovém naturismu jeho začátků a vrcholek, jak nahoře uvedeno, v boji o poetický realismus v klasické puškinské formě."

Str. 296 — Za správné chápání Shawa. Tvorba 2, 1927—28, str. 69—71 (č. 2, únor). Podepsáno fxš. — *V nějakém pražském dramatickém referátě* — Hanuš Jelínek ve svém referátě o hře (Lumír 53, 1926—27, str. 108, č. 2, 25. III. 1926) lituje, že „Vivie paní Ostrčilové nemůže

získati Vivii sympatií divákových", takže se dík vynikajícímu výkonu Marie Hübnerové „těžiště celého díla proti intencím autorovým posunulo zcela jinam".

Str. 297 — Družstevní práce. Tvorba 2, 1927—28, str. 190—191 (č. 6, červen). Podepsáno fxš. — *Román George Meredithe Rhodu Flemingovou* — vyšel v překladu Josefa Hrůši roku 1927; *s monografistou Meredithovým J. B. Priestleyem* — srov. J. B. Priestley: George Meredith (angl. 1926); *zde vyšel* — román Vančurův vyšel roku 1924, Kličkův a Nohejlův roku 1926. Str. 298: *L. N. Zvěřiny Levoča* — vyšlo v Aventinu roku 1926.

Str. 298 — Volkslieder der Slaven. Tvorba 2, 1927—28, str. 191—192 (č. 6, červen). Podepsáno fxš.

Str. 298 — Šedesáté výročí smrti Baudelairovy. Tvorba 2, 1927—28, str. 221—222 (č. 7, říjen). Podepsáno fxš. — Str. 299: *s obsáhlou studií Karla Teige* — srov. Ch. Baudelaire: Fanfarlo. Přel. J. Nevařilová. Vyšlo jako 5. sv. Bibliofilské edice Odeon (1927).

Str. 299 — Vančurův dramatický debut. Tvorba 2, 1927—28, str. 222 až 223 (č. 7, říjen). Podepsáno fxš. — *Řekl jsem jinde* — srov. Krásná próza (zde na str. 181—183); *do Osvobozeného* — Vančurova hra Učitel a žák měla premiéru v režii Jindřicha Honzla v Osvobozeném divadle 14. X. 1927.

Str. 301 — ReD, měsíčník pro moderní kulturu, orgán Devětsilu. Tvorba 2, 1927—28, str. 223—224 (č. 7, říjen). Podepsáno fxš.

Str. 301 — [Anketa o „knihách zdarma".] Literární noviny 1, č. 13 (27. X., str. 2). Anketa je uvedena takto: „O nebezpečí, které hrozí české knize zásahem různých zahraničních firem, psali jsme již několikráte ve svém listě. Aby však čtenáři znali také mínění spisovatelů, vyžádali jsme si od některých odpověď na tyto tři otázky: 1. Jak se díváte na edice ‚knih zdarma', jež chtějí u nás rozšiřovati knihy (ovšem prozatím jen překlady, v nichž se topíme) v nebývalém nákladu a zmocniti se tak našeho knižního trhu? 2. Vidíte v této akci nebezpečí pro českou knihu, spisovatele i nakladatele? 3. Jak docíliti, aby kniha byla opravdu laciná — ale i dobře vydaná?" Anketě předcházel článek Antonína Svěceného Knihy zdarma ve Večerníku Práva lidu 30. VIII. (č. 197, str. 2), který upozornil na neseriózní zahraniční podniky, zneužívající špatných anonymních překladů klasiků k propagaci ostatních svých knih; šlo o holandské nakladatelství Henninga Franzena a hamburské nakladatelství Guttenberg; na článek Svěceného pak souhlasně reagovali Václav Kaplický statěmi Knihy zdarma? (Literární noviny 1, č. 10, 15. IX., str. 1, nepodepsáno), Ještě knihy zdarma (tamtéž, č. 11, 29. IX., str. 2) a Jak pan Lebenhart dává knihy zdarma (tamtéž, č. 12, 13. X., str. 2) a V. Poláček, ředitel nakladatelství Družstevní práce, otevřeným dopisem Kaplickému Ještě knihy zdarma (tamtéž, str. 1); také všichni přispěvatelé (vedle Šaldy A. Sova, J. Mahen, K. Nový, B. Václavek, A. Stašek aj.) se v anketě vyjádřili proti podniku „knih zdarma". — Na Šaldovu zmínku o Družstevní práci reagoval V. Poláček glosou Družstevní práce a F. X. Šalda (tamtéž, č. 14, 10. XI., str. 6) a Šalda mu odpověděl poznámkou Družstevní práce a já (tamtéž, č. 15, 24. XI., str. 5), kde odmítl jeho výtku, „že se mu nelíbí Družstevní práce a všechno, co s ní souvisí".

Str. 303 — [O budoucnost Národního divadla.] Národní osvobození 25. XII. (č. 356, str. 5). Příspěvek do ankety O budoucnost Národního divadla, do níž vedle Šaldy přispěli K. Čapek, O. Fischer, J. B. Foerster, A. Hába, J. Honzl, K. B. Jirák, J. Kvapil, Z. Nejedlý, V. Novák, M. Rutte, V. Tille, J. Vodák a B. Vomáčka; anketa byla uspořádána v době, kdy ministr školství a národní osvěty dr. M. Hodža oznámil změny na vedoucích místech administrativy Národního divadla a uvedl, že se připravuje jeho zestátnění, takže dosavadní zemský výbor Království českého, který dosud fungoval jako podnikatel, byl před likvidací; M. O. [= M. Očadlík] předložil účastníkům tyto otázky: „1. Považujete zestátnění Národního divadla za účelné a nutné? 2. Jak si představujete organisaci zestátněného Národního divadla? 3. Nemáte obav ze zbyrokratisování Národního divadla a jak myslíte, že by se tomuto byrokratismu dalo čelit?"

1928

Str. 307 — Francouzský básník v Praze. Literární svět 1, 1927—28, č. 8 (12. I., str. 7). — *Krutou zimu českou, kterou poznal ke své zkáze již Vauvenargues* — ve válce o dědictví rakouské proti Marii Terezii v letech 1741 až 1742, jíž se zúčastnil jako důstojník, mu v Čechách omrzly nohy.

Str. 311 — *Otakar Theer.* Signál 1, 1928—29, str. 3—6 (č. 1, leden). — *V jedné své básni* — v Monologu srpnové noci v Úzkostech a nadějích (1911); *píše Theer začátečník* — v básni Zklamání ve Výpravách k já (1900); *Theer vyzrálý* — v básni Jedné ženě v Úzkostech a nadějích (1911). Str. 312: *A ještě později* — v básni Cizinka ve sbírce Všemu navzdory (1916); *zpívá mladý Theer* — v citované básni Zklamání ve Výpravách k já (1900). Str. 314: *Seillière* — srov. vysv. ke str. 81.

Str. 316 — *Osobnost Zdeňka Nejedlého.* Sborník Padesát let Zdeňka Nejedlého. Red. Bedřich Bělohlávek. Praha, B. Bělohlávek 1928; str. 15 až 35. Otištěno též v Kmeni 2, str. 29—35 (č. 2, únor). Na Šaldovu stať reagoval František Krejčí článkem Fakty, faktíky, faktíčky v České mysli 24, str. 158—162 (č. 2, 15. IV.), a Šalda znovu vyložil své stanovisko k positivistickému přeceňování historických faktů ve studii Největší zážitek tvůrcův jest — jeho dílo (v Šaldově zápisníku 1, 1928—29, str. 18—26, č. 1, říjen), kde citoval i část dopisu ze 4. III. 1928, který mu Nejedlý zaslal po otištění původní studie. — Str. 317: *Jako v oné baladě Hoodově* — srov. Thomas Hood: Píseň o košili (Song of the Shirt, 1843). Str. 318: *upjatí Adolfové* — podle hrdiny stejnojmenného románu B. Constanta. Str. 319: *jedním naším sociologem* — Emanuelem Chalupným ve studii Národní povaha česká (Přehled 5, 1906—07, str. 497—498, č. 27, 29. III. 1907; str. 534—536, č. 29, 12. IV.; str. 583 až 588, č. 32, 3. V.; str. 599—601, č. 33, 10. V.; str. 623—625, č. 34, 17. V.; str. 641—644, č. 35, 24. V.; knižně přepracováno jako Národní povaha československá roku 1932 a znovu rozšířeno roku 1935). Str. 323: *Guyau poznamenal* — srov. stať Naturalismus v románě v jeho knize L'art au point de vue sociologique (1889; slovenský překlad ve výboru Umenie ako výraz života, 1955, str. 415).

Str. 327 — *Patriarcha.* Literární svět 1, 1927—28, č. 11 (23. II., str. 1—2). — *V referátě o té krásné knize* — srov. F. X. Šalda: J. Holeček, Naši, 1. část: Kterak žijí a umírají (Lumír 27, 1899, str. 275, č. 23, 1. V., podepsáno F. X. Š.; knižně v Kritických projevech 4, str. 277). Str. 331: *v Iliadě* — citát je ze závěru VI. zpěvu.

Str. 335 — *Josef Holeček a jeho selský epos.* Překlad stati Joseph Holeček et son épopée paysanne z L'Europe centrale 2, 1927—28, str. 445 až 447 (č. 21, 25. II.). — Str. 336: *Jedenáct svazků* — další svazky Našich již nevyšly. Str. 337: *„... v nebeském království...“* — citát je ze závěru kapitoly Pohřeb Kbelnice v šesté knize Našich, nazvané Rok smrti (1908; 2. vyd. 1918, str. 483—485). Str. 340: *jako zpravodaj Národních listů* — roku 1874 odjel Holeček do Záhřebu jako vychovatel, v roce 1875 byl dopisovatelem Národních listů o hercegovském povstání a roku 1876 o válce černohorské. Str. 341: *syn zlomyslného sabinského písaře* — míněn Horatius (podle svého statku Sabinum), autor verše Quandoque bonus dormitat Homerus (někdy si zdřímne i dobrý Homér).

Str. 342 — *Otokar Březina, myslitel a básník.* Překlad stati Otokar Březina, penseur et poète z L'Europe centrale 2, 1927—28, str. 1076 až 1079 (č. 50, 15. IX.). — Str. 343: *do „němého setkání v smrti“* — z básně Němé setkání ve sbírce Svítání na západě (1896). Str. 344: *„slovo, jež značí smrt ...“* — z básně Svítání na západě ve stejnojmenné sbírce (1896); *„Ranní modlitba“* — báseň v téže sbírce; *„vyprýštěla z tajemné rány Všeho ...“* — z básně Se smrtí hovoří spící ve sbírce Stavitelé chrámu (1899). Str. 345: *„vykoupením tajemné viny ...“* — z básně Stavitelé chrámu v téže sbírce; *„... Naděje jejich, ...“* — z básně Proroci v téže sbírce; *„novou řeči, ...“* — z básně Šílenci ve sbírce Ruce (1901). Str. 346: *„Řetězem magickým ...“* — z básně Hvězd hasnou tisíce ve sbírce Stavitelé chrámu (1899); *„Láska, jež ztratila jediné vítězství, ...“* — z básně Láska ve sbírce Větry od pólů (1897).

Dodatek

Str. 351 — *Antal Stašek, František Krejčí, J. S. Machar, Zdeněk Nejedlý a F. X. Šalda na obranu tiskové svobody.* Tvorba 3, 1928, č. 2, (11. XI., str. 17); též v Národním osvobození 11. XI. 1928 (č. 313, str. 5) s názvem O svobodu komunistického tisku, v Českém slově 11. XI. 1928 (č. 264, str. 1) s názvem Proti reakci a v Literárních novinách 2, 1928, č. 37 (20), 15. XI., str. 1, s názvem Nový projev proti reakci; projev (i projev následující) napsal pravděpodobně Julius Fučík, ale Šaldovu spoluúčast na jeho definitivní formulaci nelze vyloučit; tento protest proti zastavení pražského Rudého práva a brněnské Rovnosti byl ve dvou dělnických listech zabaven, proti čemuž jeho autoři znovu protestovali následujícím projevem:

Str. 351 — *Odpověď pěti.* Tvorba 3, 1928, č. 4 (25. XI., str. 57). — *Ve dvou dělnických listech* — předchozí projev na obranu tiskové svobody byl zabaven v ostravském Dělnickém deníku a v bratislavské Pravdě (srov. Ivan Olbracht: Pro další konfiskování Havlíčka, Nerudy, Vrchlic

kého atd., K provolání pěti českých spisovatelů, Tvorba 3, 1928, str. 42 až 43 (č. 3, 18. XI.); oba konfiskační nálezy uveřejnil Ivan Olbracht ve svém článku Přečin pěti spisovatelů se trestá šesti měsíci s posty a vypovězením z Čech (tamtéž, str. 78—79, č.5, 2. XII.), v němž je projev pěti opět zabaven; proti nové konfiskaci pronesl námitky redaktor Tvorby Julius Fučík spolu s redakcemi Rudého práva a Rudého večerníku, ale senát zemského trestního soudu konfiskaci potvrdil (srov. Josef Thelen: Zemský trestní soud potvrzuje konfiskaci „Pěti", Tvorba 3, 1928, str. 129, č. 8, 22. XII.). Str. 352: *kteří se na nás pro náš projev vrhli* — proti provolání vystoupili L. S. [= Lev Sychrava] v komentáři k uveřejnění projevu s názvem O svobodu komunistického tisku v Národním osvobození 11. XI. 1928 (č. 313, str. 5), K. Z. Klíma Poznámkami z týdne v Lidových novinách 12. XI. 1928 (č. 574, str. 1), nepodepsaný úvodník v Českém slově 13. XI. 1928 (č. 265, str. 1), Viktor Dyk statí Čestná povinnost v Národních listech 13. XI. 1928 (č. 315, str. 1—2) a nepodepsaná glosa Při sklence vína? ve Večeru 12. XI. 1928 (č. 263, str. 2).

Rejstřík osob k Souboru díla F. X. Šaldy

(Čísla stran v závorce odkazují na narážky v Šaldově textu. Výklad zkratek: B — Boje o zítřek, D — Duše a dílo, Č — Studie z české literatury, U — Studie o umění a básnících; římskými číslicemi I—XIII označujeme jednotlivé svazky Kritických projevů; u Bojů o zítřek, které vyšly v Souboru díla F. X. Šaldy dvakrát, odkazujeme pouze na první vydání, od něhož se druhé liší o 2—16 stran; druhé vydání Duše a díla je shodné s prvním.)

Abel viz Šolc Václav (1862—1931)
Abaut E. — **X:** 235
Ackermannová L. V. — **III:** 139; **IX:** 220
Adam de la Halle — **XIII:** 150
Adam P. — **V.:** 219; **VIII:** 298; **IX:** 226; **XI:** 112—17
Adamová J. — **XI:** 36
Addison J. — **I:** 38
Adler F. — **X:** 233
Adler P. — **XII:** 142
Achenwall G. — **I:** 244
Aischylos — **Č:** (57), 220; **U:** 20 až 21, 107; **I:** 192; **II:** 36; **III:** 27; **VI:** 123; **VII:** 156, 273; **VIII:** 205; **IX:** 87; **X:** 68, 268, 391; **XI:** 63; **XII:** 128, 130; **XIII:** 43, 119, 182
Aisópos — **U:** 107; **VII:** 186
Alarcón y Mendoza J. R. de — **IV:** 123—6
Albert E. — **III:** 143; **IX:** 74; **XII:** 87
Alberti I. B. — **V:** 115
Alcoforadová M. — **VII:** 74
Aleardi A. — **I:** 64; **X:** 57
Aleš M. — **B:** 128—9; **V:** 55; **VII:** 329, 331, 432, 446, 471; **IX:** 51—2, 54, 56, 84, 116—117, 123 až 36, 212—13, 252—3; 348; **X:** 189, 247, 276, 309, 412, 417, 469, 479, 483; **XI:** 104, 126, 134; **XIII:** 351
Alexandr VI. — **U:** 68
Alexandre A. — **V:** 84
Alexis W. — **IX:** 329
Alfieri V. — **I:** 461; **II:** 303; **IX:** 18
Algardi A. — **VIII:** 157
Alkaios — **U:** 94; **XIII:** 166
Alkibiadés — **XII:** 22, 235
Allard R. — **XIII:** (150)
Alt R. — **VI:** 62
Altenberg P. — **Č:** 73; **V:** 123; **VI:** 140—42; **VII:** 238, 253, 420—21; **IX:** 289; **X:** 283, (467); **XI:** 72; **XIII:** (66), 238
Amable-Petit — **IX:** 156—7
Aman-Jean E. F. — **V:** 64
Amerlingová F. S. — **IX:** 105
Amicis E. de — **I:** 228; **IV:** 173—4
Amiel F. — **Č:** 99; **I:** 11, 17, 87, 127, 281, 369, 372
Andrejev L. — **VI:** 271; **VII:** 412; **XIII:** 296
Angellier A. — **X:** 385
Anquetin L. — **X:** 157
Anselm sv. — **I:** 65
Antoine A. — **III:** 314, **VII:** 174; **VIII:** 97
Apellés — **VIII:** 178
Apollinaire G. — **Č:** 164, 177; **XIII:** 150, 196, 301
Apollonskij R. B. — **IV:** 215
Arany J. — **III:** 505—7
Arbes J. — **Č:** 37, 225; **I:** 446; **II:** 232—8, 250; **III:** 399, 538; **IV:** 177—8, 278; **VII:** 232, 439; **VIII:**